

Λουίτζι Φάμπρι

ΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Παρεμβάσεις

4

ΛΟΥΙΤΖΙ ΦΑΜΠΡΙ

ΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ
ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ

Μετάφραση:

Ομάδα Αναρχοκομμουνιστών-Κοινοτιστών Νέας Σμύρνης

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Τίτλος: Αστικές επιδράσεις στον Αναρχισμό

Συγγραφέας: Λουίτζι Φάμπρι

Μετάφραση: Ομάδα Αναρχοκομμουνιστών-Κοινοτιστών Νέας Σμύρνης

Επιμέλεια Έκδοσης: Νίκος Β. Αλεξίου

Έκδοση: Ελεύθερος Τύπος

Ζωοδόχου Πηγής 17

τηλ. 3602040

© για την ελληνική μετάφραση εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος

ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

τα εν οίκω εν δήμω

(Το κείμενο αυτό δεν είναι και δεν πρέπει να γίνει αντιληπτό σαν μια σφαιρική και ολοκληρωμένη κριτική στον αναρχικό «χώρο». Μια τέτοια κριτική θα καταπιανόταν και με ζητήματα που δεν σχετίζονται άμεσα με τους σκοπούς αυτής της έκδοσης.

Άλλωστε, μια τέτοια κριτική δεν μπορεί να γίνει πριν δημοσιευτούν πολλά ακόμη κείμενα, κριτικά και αυτοκριτικά, και γραμμένα με το χέρι στην καρδιά.

Έτσι, περιορίσαμε την (αυτο)κριτική μας σ' ό,τι έχει να κάνει - κατά τη γνώμη μας - με τις ...κρατικές επιδράσεις στον αναρχισμό.)

Ούτε η ωμή βία και καταστολή του Παπαδόπουλου, ούτε το «αντι-πραξικόπημα» του Ιωαννίδη, κατάφεραν να ανακόψουν τη ριζοσπαστικοποίηση ενός όλο και μεγαλύτερου τμήματος των νέων και τη ριζοσπαστική κριτική και πρακτική εναντίωσή τους στην δικτατορία. Δεδομένης της αποτυχίας και των δυο, και απέναντι στο φάσμα της ριζοσπαστικοποίησης και εξέγερσης του λαού ολόκληρου, οι ελληνικές και βορειοαμερικανικές κλίκες των εξουσιαστών και των εκμεταλλευτών, έθεσαν σ' εφαρμογή το μηχανισμό

μετάβασης σ' ένα καθεστώς κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Κι αυτό, γιατί οι κλίκες αυτές αντιλήφθηκαν ότι κάθε περαιτέρω αύξηση της δικτατορικής κρατικής ωμής βίας και καταστολής μπορούσε, δυνάμει, να δώσει στη ριζοσπαστικοποίηση και την εξεγερσιακή διάθεση του λαού έναν επαναστατικό προσανατολισμό - δηλαδή, την απόρριψη κάθε μορφής εξουσιαστικής διακυβέρνησης, καταπίεσης και εκμετάλλευσης κάθε οργάνωσης της οποίας η δημιουργία δεν απέρρευσε από τα κοινά *συμφέροντα* και τις ανάγκες του λαού, άρα και την απόρριψη όλων των κομμάτων.

Δυο ήταν οι κύριοι και προς επίτευξιν στόχοι των εξουσιαστών. Αφ' ενός να αποφευχθεί/ματαιωθεί ο επαναστατικός προσανατολισμός της ριζοσπαστικοποίησης και της εξεγερσιακής διάθεσης ενός λαού με κοινά *συμφέροντα*. Αφ' ετέρου, και στη συνέχεια, η καταστολή των ριζοσπαστικών/επαναστατικών μειοψηφιών, η άλωσή τους, ο εκφυλισμός τους, η δυσφήμισή τους και η αφομοίωσή τους. Ο πρώτος στόχος ήταν για τους εξουσιαστές ο σημαντικότερος, και εκτός των άλλων, τους «έλυνε τα χέρια» για να καταστείλουν αυτές τις μειοψηφίες. Για την επίτευξη του πρώτου στόχου απαιτήθηκε η ενεργοποίηση του μηχανισμού του «διαίρει και βασίλευε», ο οποίος είναι γνωστός με το όνομα «αντιπροσωπευτική δημοκρατία» και ο οποίος αναβάλλει επ' αόριστον - αλλά όχι για πάντα - την δημιουργία κοινών συμφερόντων, αφού κατορθώνει και διαίρει το λαό σε δεξιούς, αριστερούς, κεντρώους, κεντροδεξιούς, κεντροαριστερούς, σοσιαλδημοκράτες κ.λπ. Ο μηχανισμός αυτός δούλεψε και εξακολουθεί να δουλεύει με αποτελέσματα καλά για τους εξουσιαστές. Αφού όμως το θέμα μας, εδώ, δεν είναι αυτός ο μηχανισμός, δεν θ' ασχοληθούμε άλλο μ' αυτόν. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να δείξουμε με ποιους τρόπους οι εξουσιαστές πέτυχαν και το δεύτερο στόχο τους, και κανείς δεν μπορεί να ισχυρι-

στεί ότι δεν τον πέτυχαν.

Σχεδόν αμέσως μετά την μεταπολίτευση, οι εξουσιαστές βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια ριζοσπαστική μειοψηφία διαφόρων επαναστατικών τάσεων, αλλά και με μια νεο-λαία, εν γένει, με οξυμένη αμφισβητησιακή διάθεση και πνεύμα. Ξέρουμε ότι κάθε φορά που οι εξουσιαστές έρχονται αντιμέτωποι με κάποιους που τους αμφισβητούν, ενεργοποιούν κατασταλτικούς μηχανισμούς και μεθόδους που αρχίζουν από την ωμή βία και καταστολή, και τελειώνουν στην αφομοίωση του αμφισβητία. Αυτούς τους κατασταλτικούς μηχανισμούς και μεθόδους θα αναφέρουμε στη συνέχεια, σε σχέση με μια εκ των επαναστατικών τάσεων, την αναρχική, χωρίς όμως να ξεχνάμε ποτέ ότι μια ανάλογη «συμπεριφορά» επεφύλαξαν οι εξουσιαστές και στους αριστεριστές και, κυρίως, στην «εξεγερμένη» νεολαία.

Δυστυχώς για εμάς και ευτυχώς για τους εξουσιαστές, στην Ελλάδα εισήχθη πολύ γρήγορα το *θέαμα* της εξεγερμένης αμερικανικής νεολαίας και όχι η ουσία της - ο κοινοβιακός/κοινοτιστικός, οικολογικός και φεμινιστικός προσανατολισμός της σκέψης της και της πρακτικής της εισήχθη πολύ γρήγορα το *θέαμα* του γαλλικού Μάη του '68 και όχι η ουσία του - η απίστευτα εύκολη και αναίμακτη κατάρρευση κάθε Εξουσίας όταν το θέλει ο λαός. Έτσι, το «επαναστατικό» μαστούρωμα, η «επαναστατική» παρτούζα, η «επαναστατική» οδήγηση μιας τσόπερ, η ιδεολογία του ροκ, η «επαναστατικότητα» μιας ανοργάνωτης δραστηριότητας - όλα αυτά απέκτησαν το προβάδισμα και έριξαν πολύ γρήγορα στα αζήτητα τον ελεύθερο έρωτα, την ηδονή—ευχαρίστηση—χαρά αλλά και λύπη που μόνο μια *ανθρώπινη σχέση* μπορεί να προσφέρει, το ροκ ως εφалτήριο άλλης μιας ανθρώπινης κοινότητας, και, τέλος, την επιθυμία για οργάνωση των δραστηριοτήτων. Οι ίδιες οι μέθοδοι και μηχανισμοί που χρησιμοποίησαν οι βορειο-αμερικανοί εξουσιαστές για να καταστείλουν το

κίνημα των νέων και για να το αφομοιώσουν, υιοθετήθηκαν από την ελληνική εξεγερμένη νεολαία και, σε μεγάλο βαθμό, από τους πρώτους μεταπολιτευτικούς αναρχικούς σαν επαναστατικές μέθοδοι και πρακτικές ενάντια στους έλληνες εξουσιαστές!!! Έτσι, ξανά, το «επαναστατικό» σπάσιμο των βιτρινών, η ρίψη μολότωφ και η πάση θυσία επιδιωκόμενη σύγκρουση με τις κρατικές δυνάμεις καταστολής, έριξαν στο σκουπιδοτενεκέ της ιστορίας το ουσιαστικό δίδαγμα του Μάη του '68: όταν θέλει ο λαός, η Εξουσία καταρρέει *αναίμακτα* και αυτοστιγμή, και τα οδοφράγματα έχουν απλώς *συμβολική* σημασία. Όταν δεν θέλει ο λαός, κανενός είδους οδόφραγμα ή μολότωφ δεν μπορεί να ανακόψει την προέλαση των κρατικών δυνάμεων καταστολής και του στρατού.

Το θέαμα της εξεγερμένης αμερικανικής νεολαίας και το θέαμα του Μάη του '68 διασώθηκαν γρήγορα και αγοράζονταν εξίσου γρήγορα. Το πρώτο, με την φροντίδα του κράτους, τυλιγμένο συνήθως σ' ένα μικρό ασημόχαρτο και με αντίτιμο - τότε - λίγα κατοστάρικα. Το δεύτερο σε αφίσες που απεικόνιζαν σπασμένες βιτρίνες καταστημάτων, οδοφράγματα, συμπλοκές διαδηλωτών-αστυνομικών και αναποδογυρισμένα αυτοκίνητα. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, ήταν πλέον πολύ εύκολο για το κράτος να κατασκευάσει δυο «νέα» στερεότυπα του αναρχικού και να τα χρησιμοποιεί μαζί ή εναλλάξ για την επίτευξη των εκάστοτε στόχων του, μα πάνω απ' όλα για να δυσφημί τον αναρχισμό. Το ένα στερεότυπο έχει να κάνει με έναν «αναρχικό» που είναι έτοιμος να κάνει τα πάντα για να εξασφαλίσει τη δόση του· το άλλο, μ' έναν «αναρχικό» που, οπλισμένος με ρόπαλο και μολότωφ, καταστρέφει οτιδήποτε βλέπει μπροστά του. Και μπορεί μεν η πρώτη μεταπολιτευτική γενιά των αναρχικών να μην ευθύνεται απολύτως γι' αυτό, ευθύνεται όμως το μεγαλύτερο μέρος των νέων που αυτο-ονομάζονταν αναρχικοί, μετά τις καταλήψεις

σχολών, το '79.

Η μεγάλη πλειοψηφία των νέων αναρχικών, αντί να κρίνει τα αποτελέσματα των μεθόδων και πρακτικών που ήδη χρησιμοποιούνταν από τους προηγούμενους, όχι μόνο υιοθέτησε αστόχαστα και αβασάνιστα ως μόνη πρακτική της τη σύγκρουση χάριν της σύγκρουσης αλλά και την θεωρητικοποίησε! Ουσιαστικά, υιοθέτησε και θεωρητικοποίησε ένα στερεότυπο και μια πρακτική - ο ροπαλομπουκαλοφόρος που «τα κάνει λίμπα» — την οποία το κράτος προσπαθούσε χρόνια να πλασάρει στους αναρχικούς! Όμως, όταν το κράτος μοιράζει ρόλους και πρακτικές, φροντίζει να οριοθετεί αλλά και να ελέγχει το χώρο στον οποίο θα παιχτεί αυτός ο ρόλος και θα εφαρμοστεί αυτή η πρακτική. Και, βεβαίως, αναφερόμαστε στα Εξάρχεια, τον χώρο που επέλεξε το κράτος για να καταπολεμηθεί από τους αναρχικούς του αντιπάλους! Εδώ, τώρα, αναφύεται ένα καίριο ερώτημα που απαιτεί μια ειλικρινή απάντηση. Τί θα μπορούσε να πετύχει στον αγώνα του κατά του κράτους, ένα αναρχικό κίνημα ή ένας, έστω, «αναρχικός χώρος», ο οποίος υιοθέτησε το στερεότυπο, την πρακτική και τον στίβο που του πλάσαρε το ίδιο το κράτος;

Αποδεχόμενος τον στίβο που του πλάσαρε το ίδιο το κράτος, ο «αναρχικός χώρος» απεκόπη νωρίς από την κοινωνία και από τους πραγματικούς και ουσιαστικούς κοινωνικούς αγώνες.

Υιοθετώντας και θεωρητικοποιώντας την πρακτική της σύγκρουσης χάριν της σύγκρουσης, την οποία του πλάσαρε το κράτος, ο «αναρχικός χώρος» μετέτρεψε γρήγορα κάθε αγωνιστική διεκδίκηση σε βεντέτα μεταξύ αυτού και των μπάτσων, και διεκδίκησε για τον εαυτό του την «ηγεσία» κάθε οργανωμένης διαμαρτυρίας η οποία, έστω και αμυδρά, προμήνυε σύγκρουση με τους μπάτσους.

Υιοθετώντας το στερεότυπο του αναρχικού που «τα

κάνει λίμπα», το οποίο τον το πλάσαρε το κράτος, ο «αναρχικός χώρος» κατέστησε φανερό στον καθένα τον βαθμό της θεωρητικής του φτώχειας και την παντελή έλλειψη αυτοκριτικής διάθεσης. Πιθανόν, όμως, να κατέδειξε και κάτι περισσότερο, γιατί ακόμα κι ένας ηλίθιος δεν αυτοδυσφημίζεται, δεν σκάβει τον λάκκο του με τα ίδια του τα χέρια.

Οι τρεις ανωτέρω παράγραφοι θεωρούμε ότι απαντούν επαρκώς στο ερώτημα: γιατί η όλο και μεγαλύτερη περιθωριοποίηση του «αναρχικού χώρου» μετά το 1978. (Ας μην μας ξεγελά η «αναρχική» μάζα των πρώτων χρόνων της δεκαετίας του '80. Η μάζα, από την φύση της, δεν επιδέχεται κανέναν ποιοτικό επιθετικό προσδιορισμό και, συνεπώς, δεν αλλάζει η φύση της αν την ονομάσουμε αναρχική).

Η θεωρία και η πρακτική της σύγκρουσης χάριν της σύγκρουσης είναι οτιδήποτε άλλο εκτός από επαναστατική - είναι οτιδήποτε άλλο εκτός από αναρχική. Αν, δικαιολογημένα ίσως, δείξαμε κατανόηση στις πρώτες εκδηλώσεις τους και σ' ό,τι αυτές συνεπάγονταν, στη συνέχεια είχαμε και έχουμε κάθε λόγο να τους επιτιθέμεθα.

Ας μην παρεξηγηθούμε. Δείχναμε και δείχνουμε κατανόηση και δικαιολογούμε τη βία ενός νεοεισερχόμενου στο «χώρο». Διότι η βία του είναι στην πραγματικότητα η οργή του και η κραυγή του απέναντι στον εξευτελισμό της ίδιας του της ζωής. Όμως, η οργή οδηγεί και θρέφει την επαναστατική στάση ζωής, δεν συνιστά η ίδια επαναστατική στάση ζωής. Δεν μπορούμε, όμως, να κάνουμε το ίδιο όταν το άτομο αυτό εγκαθίσταται στο «χώρο» και συνεχίζει την ίδια τακτική, μη δείχνοντας καμιά διάθεση να οργανώσει την οργή του και τις δραστηριότητές του με τρόπο ώστε να τις μετουσιώσει σε δημιουργική επαναστατική Πράξη μη δείχνοντας καμιά διάθεση να μετουσιώσει την οργή του σε ηθική οργή και να την οργανώσει με τρόπο ώστε να προεικονίζει η στάση του και οι δραστηριότητές

του την κοινωνία που οραματίζεται. Ίσως και να λαθεύουμε, αλλά αν έχουμε καταλάβει σωστά, επαναστάτης - και δη αναρχικός - δεν είναι ο οργισμένος αλλά ο οργισμένος που οργανώνει την οργή του στη βάση μιας εκ των επαναστατικών θεωριών και πρακτικών.

Ο οργανωμένος οργισμένος, ο επαναστάτης (αναρχικός ή μη, δεν έχει σημασία), όντας τέτοιος, δεν πέφτει εύκολα θύμα κάποιας κρατικής σκευωρίας, ούτε η οργάνωσή του μπορεί εύκολα να αλωθεί από τους κρατικούς εγκάθετους και προβοκάτορες, οι οποίοι και θ' αναλάβουν αργά ή γρήγορα τον έλεγχο των δραστηριοτήτων. Ίσως θα έπρεπε να σταματήσουμε για λίγο εδώ, και ν' αναρωτηθούμε αν και πόσες φορές μέχρι σήμερα ο «αναρχικός χώρος» έδρασε κατ' εντολήν του κράτους.

Κατά την άποψή μας, είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, τα άτομα που κατά καιρούς συγκρότησαν τον «αναρχικό χώρο», δεν έδειξαν καμιά διάθεση να μετουσιώσουν την οργή τους σε ηθική οργή και σε δημιουργική επαναστατική - αναρχική - Πράξη. Δεν αναγνώρισαν ποτέ ως επιτακτική την αναγκαιότητα κριτικής της υπάρχουσας κοινωνικής πραγματικότητας, την αναγκαιότητα να ξεκινήσουν διαδικασίες και να εφαρμόσουν πρακτικές που να μας εισάγουν στην καρδιά του κοινωνικού ζητήματος, στην καρδιά των κοινωνικών αγώνων, όπου κι αν συνέβαιναν αυτοί. Αν συνυπολογίσουμε και την εκ μέρους τους άκριτη και αβασάνιστη υιοθέτηση και θεωρητικοποίηση όλων όσων εντέχνως τους πλάσαρε το κράτος, τότε συμπεραίνουμε εύκολα και αβίαστα ότι όλες τους οι δραστηριότητες ήσαν το αποτέλεσμα μιας ελευθεριάζουσας παθητικότητας και όχι μιας ελευθεριακής ενεργητικότητας. Αυτή η ελευθεριάζουσα παθητικότητα, όσες βιτρίνες κι αν σπάσει και όσες μολότωφ κι αν ρίξει, δεν έχει με τίποτα να κάνει με την ελευθεριακή ενεργητικότητα. Ακόμη περισσότερο, αν αληθεύει ό,τι λέει η Ζαν

Σαρλ (στο άρθρο «Τα όπλα και οι γυναίκες», που δημοσιεύτηκε στο πρώτο τεύχος του περιοδικού *Αναρχος* το 1983), τότε βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα εκπληκτικό γεγονός: για πρώτη φορά στην ιστορία ορισμένα άτομα διατυμπανίζουν - τόσο ...θορυβωδώς - την *καθολική* τους αποδοχή μιας αλλοτριωμένης και αλλοτριωτικής κοινωνίας.

Σε κάθε μας άρνηση καταπολέμησης της καθαγιασμένης από το κράτος παθητικότητας, ενυπάρχει η καθολική μας αποδοχή της αλλοτριωμένης κοινωνίας. Σε κάθε μας άρνηση καταπολέμησης της ελευθεριάζουσας παθητικότητας, ενυπάρχει η ελπίδα μας ότι *θα μας αλλάξει* η επανάσταση. Ασφαλώς, τίποτα από τα δυο δεν συνιστά χαρακτηριστικό γνώρισμα ενός επαναστάτη και δη αναρχικού.

Ο αναρχισμός και το αναρχικό κίνημα δεν ήταν, δεν είναι και δεν θα γίνουν ποτέ «περιθώριο», όσο κι αν επιμένουν μερικοί... Δρούσε, δρα και θα δρα με τους ανθρώπους και όχι *παρά* τους ανθρώπους. Όποιος δεν θέλει ή δεν μπορεί να δράσει με τους ανθρώπους και για τον *εαυτό του*, όποιος δρα *παρά* τους ανθρώπους και για τους ανθρώπους (ο «σωτήρας της κοινωνίας» είναι η χειρότερη μορφή ιδεοληψίας) δεν έχει θέση στο αναρχικό κίνημα. Παρ' εκτός, αν μπορεί, τελικά, ο καθένας να ερμηνεύει κατά βούληση βασικές θέσεις του αναρχισμού, *κοινές* σ' όλα του τα ιστορικά ρεύματα. Είτε μας αρέσει είτε όχι, έτσι είναι. Σ' όσους δεν αρέσει, ας αλλάξουν πολιτική ταυτότητα και ορολογία. Αν αυτό που λέμε παραπέμπει σε απόλυτα ή «ευαγγελικές αλήθειες», τότε θα το πούμε με άλλα λόγια — ή, μάλλον, σας καλούμε να απαντήσετε μόνοι σας σε τούτη την ερώτηση: πόσο σοβαρά πρέπει να πάρουμε κάποιον που ισχυρίζεται ότι είναι αναρχικός και ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα;

Σύντροφοι.

...τίποτα απ' όσα ειπώθηκαν δεν αποσκοπεί στο να διευρύνει ακόμη περισσότερο το διάστημα που μας χωρίζει, την αποξένωσή μας. Είναι τραγικό να παραμένουμε άγνωστοι μεταξύ μας, την ώρα που μας παρουσιάζεται μια ιστορική ευκαιρία να συμβάλουμε στο ξέσπασμα της επανάστασης που οραματιζόμαστε. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι κοινωνικές συνθήκες προσφέρονται, περισσότερο από κάθε άλλη φορά για το ξέσπασμα αυτής της επανάστασης. Και τί κάνουμε εμείς; Βρισκόμαστε σε μια κατάσταση κατά την οποία δεν γνωρίζουμε αν έχουμε *εμείς* επιλέξει τα όπλα του αγώνα μας και το πεδίο αυτού του αγώνα ή αν τα έχει επιλέξει το κράτος!

Ας προβληματιστούμε πάνω σ' αυτά που έχει να πει ο Φάμπρι. Είναι πολύ πιο επίκαιρα απ' όσο μπορεί να φανταστεί κανείς. Οι σκέψεις του είναι εξαιρετικά διαυγείς και διατυπωμένες με εξαιρετική σαφήνεια και απλότητα. Είναι ένα πολύτιμο εργαλείο που θα μας βοηθήσει να βρούμε τις μεθόδους και τις πρακτικές εκείνες που μας χρειάζονται για να άρουμε μια αναντιστοιχία κρίσιμη για το μέλλον του ίδιου του ανθρώπου. Στους αμέσως προηγούμενους αιώνες, και παρότι οι συνθήκες δεν προσφέρονταν και πολύ, οι άνθρωποι όχι μόνο οραματίζονταν μια ελεύθερη και απαλλαγμένη από την υλική σπάνη κοινωνία, αλλά εξεγείρονταν και προσπαθούσαν να την πραγματοποιήσουν. Σήμερα, που οι κοινωνικές συνθήκες είναι σε απίστευτο βαθμό πρόσφορες, λίγοι άνθρωποι έχουν ένα τέτοιο όραμα και ακόμα λιγότεροι δρουν επαναστατικά για την πραγματοποίησή του.

Έχουμε ήδη μπει σε μια νέα δεκαετία. Η ευκαιρία είναι ακόμη εδώ και περιμένει να την αδράξουμε. Για να γίνει αυτό, πρέπει να εγκαταλείψουμε ό,τι μας πλάσαρε το κράτος και να περάσουμε από την κατάσταση της ελευθεριά-

ζουσας παθητικότητας στην ελευθεριακή ενεργητικότητα. Ας μην αφήνουμε την οργή μας να κυριεύει την σκέψη μας και να μας οδηγεί σε αποφάσεις που μόνο τους σκοπούς μας δεν εξυπηρετούν. Ας μην της επιτρέψουμε να είναι ο καθοδηγητικός μίτος των πράξεων και της πρακτικής μας. Ας μετουσιώσουμε την οργή μας σε ηθική οργή και σε δημιουργική επαναστατική Πράξη.

«Πρέπει να ξεπεράσουμε την λύσσα μας και την αηδία μας, πρέπει να τις διαχωρίσουμε και, τελικά, να εξυψώσουμε και να διευρύνουμε την δράση μας, καθώς και την ηθική μας.»

Ρενέ Καρ

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΡΧΟΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ -
ΚΟΙΝΟΤΙΣΤΩΝ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Ο Λουίτζι Φάμπρι γεννήθηκε στις 23 Οκτωβρίου του 1877, στην Ιταλία. Σε ηλικία 17 ετών έγινε αναρχικός, και δυο χρόνια αργότερα, συνάντησε τον Ερρίκο Μαλατέστα, σύντροφο και φίλο όλης του της ζωής. Επιδόθηκαν σε μαχητικές επαναστατικές δραστηριότητες, στην Ιταλία, για τις οποίες διώχθηκαν, φυλακίστηκαν πολλές φορές, και υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν την Ιταλία.

Το συγγραφικό έργο του Φάμπρι είναι πλούσιο. Εκτός από την έκδοση περιοδικών, έγραψε φυλλάδια, μπροσούρες, και αρκετά βιβλία, μεταξύ των οποίων τα: *Μαλατέστα, Η Ζωή και η Σκέψη του, Δικτατορία και Επανάσταση, και Μαρξισμός και Αναρχισμός.*

Η δίωξή του από την κυβέρνηση του Μουσολίνι τον ανάγκασε να καταφύγει στην Γαλλία και το Βέλγιο, αλλά υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τις χώρες αυτές όταν ο Μουσολίνι άσκησε πίεση στις κυβερνήσεις τους. Στα τέλη της δεκαετίας του 1920 εγκαταστάθηκε στο Μοντεβίδεο της Ουρουγουάης, όπου και παρέμεινε μέχρι τον θάνατό του, στις 24 Ιουλίου του 1935.

Ο Λουίτζι Φάμπρι δεν ήταν απλώς ένας μαθητής του Μαλατέστα, αλλά ήταν κι ο ίδιος ένας διακεκριμένος και δημιουργικός αναρχικός θεωρητικός.

Σαμ Ντόλγκοφ
Φεβρουάριος 1987

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Ο Λουίτζι Φάμπρι έγραψε το φυλλάδιο αυτό στην Ιταλία, πιθανώς πριν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η πρώτη Ισπανική μετάφραση εμφανίστηκε το 1917, και έκτοτε επανεκδόθηκε πολλές φορές στις ισπανόφωνες χώρες και αυτήν την στιγμή υπάρχουν στα Ισπανικά τρεις, τουλάχιστον, διαφορετικές μεταφράσεις. Η μετάφραση τούτη έγινε με βάση την μετάφραση των εκδόσεων Antorcha, του 1980. Απ' όσο γνωρίζω, αυτή είναι η πρώτη αγγλόφωνη έκδοση του φυλλαδίου.

Τσαζ Μπουφ
Ιούλιος 1987

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΩΝ ΜΕΞΙΚΑΝΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ

Προς αποφυγήν των σημερινών διαστρεβλώσεων της αναρχικής σκέψης, είναι απαραίτητη η εξοικείωση με τις απόψεις που διατυπώνει ο Λουίτζι Φάμπρι στο φυλλάδιο: *Αστικές Επιδράσεις στον Αναρχισμό*. Μολονότι η ανάλυση του Φάμπρι είναι εξαιρετικά διαυγής, έγραψε το φυλλάδιο αυτό στις αρχές του αιώνα και είναι απαραίτητο να συσχετίσουμε τα σχόλια του με τα σημερινά δεδομένα.

Μια ενδιαφέρουσα πλευρά των θέσεων του Φάμπρι, είναι ότι η αστική τάξη έχει μια ιδιαίτερη αντίληψη για τον αναρχισμό, ιδιαίτερη γιατί αντανακλά μια θεώρηση του κόσμου, της οποίας τα βασικά χαρακτηριστικά είναι:

1. Η μέγιστη σημασία που αποδίδεται στις «ηρωικές» ατομικές πράξεις. «Η μέγιστη σημασία», σημειώνει ο Φάμπρι, «που αποδίδεται σε μια πράξη βίας ή σε μια επαναστατική ενέργεια, είναι δίδυμη αδελφή της μέγιστης σημασίας που αποδίδεται από την αστική πολιτική θεωρία σε μερικούς "μεγάλους άνδρες" σε σχέση με αυτήν που αποδίδεται στο σύνολο της κοινωνίας.»

2. Η αρρωστημένη μακαριότητα που ανέχεται αντικοινωνικές πράξεις. Αν και η αστική τάξη δήθεν αντιτίθεται σ' αυτές, στην πραγματικότητα τις ενθαρρύνει η αστική ηθική ευνοεί τα μέγιστα τις αντικοινωνικές συμπεριφορές και ιδέες: «...η αστική τάξη συγχωρεί ευκολότερα τον φο-

νιά που αφαιρεί την ζωή ενός ανθρώπου, παρά τον κλέφτη, ο οποίος, σε τελική ανάλυση, δεν αφαιρεί τίποτα από την ζωτική κληρονομιά της κοινωνίας αλλά αλλάζει, απλώς, την θέση των αντικειμένων και μεταβιβάζει το δικαίωμα κατοχής τους.» Επειδή έζησε σε διαφορετική εποχή, ο Φάμπρι δεν μπορεί παρά να αναφέρεται στην υπόθαλψη αυτών των αντιλήψεων από μια άθλια λογοτεχνία, στους εκδότες εκείνους που εξέδιδαν κάθε έργο που συνδύαζε τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά, και, ολοφάνερα, στον αστικό τύπο που συνήθως χρησιμοποιούσε τεράστιους τίτλους για να χαρακτηρίσει κάθε βίαιη πράξη σαν «αναρχική.»

Σήμερα, πρέπει επίσης να λάβουμε υπ' όψιν μας και το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τους δίσκους και τις κασέτες, και τα κόμικς [Σ.τ.Α.Μ.: που είναι πολύ δημοφιλή στο Μεξικό], όλα αυτά που μεταμόρφωσαν σε μεγάλο βαθμό τα μέσα μετάδοσης πληροφοριών και προκάλεσαν μαζική κοινωνική εξάρτηση. Οι ιδέες που παρουσιάζονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επαναλαμβάνονται πολλές φορές, με συνέπεια ο αναγνώστης, ο θεατής ή ο ακροατής εκείνος που δεν έχει κριτικό ή αναλυτικό νου, να αποδέχεται τις ιδέες αυτές σαν πραγματικότητα.

Η αστική προπαγάνδα πετυχαίνει του στόχους της θα ήταν γελοίο να μην το παραδεχτούμε. Με ποιόν άλλο τρόπο μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί κάποιος σαν τον Ζαν Πωλ Σαρτρ σκιαγράφησε στο *Erostrato* τον αναρχικό χαρακτήρα με τον τρόπο που τον αντιλαμβάνεται η αστική τάξη;

Οι ίδιες αυτές ιδέες τις οποίες εξέφρασε ο Μικ Τζάγγερ, τραγουδιστής των Ρόλλινγκ Στόουνς, καταλήγουν να αποκτούν μια υπερβατική σημασία όταν εξετάζουμε τους μηχανισμούς διαφήμισης/δημοσιότητας που περιβάλλουν τον Τζάγγερ — ο οποίος αυτοχαρακτηρίστηκε σαν «αναρχικός» - και πάνω απ' όλα την επίδραση που ασκεί αυτός

στην μεγάλη πλειοψηφία των νέων. Ο Τζάγγερ ενσαρκώνει πλήρως ό,τι θεωρεί σαν «αναρχικό» η αστική τάξη: φανερά ατίθασος, εμφανίζει μια περιφρονητική συμπεριφορά ακόμη και ενώπιον των δικαστηρίων στα οποία οδηγείται για παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών.

Είναι απαραίτητο να καταστήσουμε σαφές ότι δεν έχει καμιά βάση η συσχέτιση των ναρκωτικών με τον αναρχισμό, των περιθωριακών με τους αναρχικούς, γιατί στις περιπτώσεις αυτές ο «αναρχισμός» χρησιμοποιείται απλώς για να δικαιολογήσει μια δήθεν επαναστατική συμπεριφορά. Η συσχέτιση αυτή είναι κυρίως δημιούργημα των εφημερίδων και ορισμένων εκδοτικών οίκων. Ένα παράδειγμα αυτού αποτελεί ο *Τσελεμεντές του Αναρχικού*, που εκδόθηκε στις Η.Π.Α. και που δεν έχει ευτυχώς μεταφραστεί στην Ισπανική. Ένα απλό ξεφύλλισμα αρκεί για να αποδείξει ότι οι προθέσεις του είναι να δυσφημίσει τον αναρχισμό, ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους που είναι επιρρεπείς στο να ταυτιστούν μ' αυτό το είδος «αναρχικής» περιθωριοποίησης.

Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι, για πολλούς ανθρώπους, ο αναρχισμός δεν είναι παρά μια τυπική εκδήλωση της εφηβικής επανάστασης. Από εδώ προέρχονται και φράσεις όπως: «Είναι λυπηρό να μην υπήρξε κάποιος αναρχικός στα δεκαπέντε του χρόνια», τις οποίες εκφέρουν συνήθως επαναστάτες της παλιάς φρουράς, που δεν είναι αναρχικοί και που κατά κανόνα προσθέτουν: «ο αναρχισμός είναι μια αρρώστια την οποία θεραπεύει η ενηλικίωση».

Δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε ότι η ευρέως γνωστή φράση: «Ο αναρχισμός δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια διογκωμένη εκδοχή του αστικού ατομικισμού», απορρέει από τις θέσεις και τις στάσεις ατόμων που επηρεάστηκαν - σε μεγάλο βαθμό ασυνείδητα - από την αστική προπαγάνδα. Οι ιδέες τους είναι ελιτίστικες, αντικοινωνικές, και, πάνω απ' όλα, υπερατομικιστικές και οι ιδέες

αυτές τα οδηγούν στο να συγχέουν την κοινωνία με το κράτος. «Οι αναρχικοί υποστήριζαν πάντοτε», λέει ο Φάμπρι, «ότι η ζωή δεν είναι δυνατή χωρίς συνεργασία και αλληλεγγύη, κι ότι ο αγώνας και η επανάσταση δεν είναι εφικτά δίχως μια προϋπάρχουσα επαναστατική οργάνωση. Όμως είναι πιο βολικό για τους αστούς συγγραφείς να μας παρουσιάζουν σαν υποστηρικτές της αναρχίας με την έννοια της σύγχυσης και του χάους κι αρχίζουν να λένε ότι είμαστε πράκτορες του χάους, εχθροί κάθε προσπάθειας για οργάνωση. Και μ' αυτόν τον τρόπο ξεθάβουν τον Νίτσε και τον Στίρνερ. Πολλοί αναρχικοί καταπίνουν το δόλωμα και γίνονται στα σοβαρά υποστηρικτές του χάους, του Στίρνερ και του Νίτσε, και άλλων παρόμοιων ανοησιών. Απορρίπτουν την οργάνωση, την αλληλεγγύη και τον σοσιαλισμό - μερικοί φθάνουν ακόμη και να καθαγιάζουν την ατομική ιδιοκτησία και καταλήγουν έτσι να παίζουν το παιχνίδι των αστών ατομικιστών. Οι ιδέες τους καθίστανται - για να χρησιμοποιήσω τη φράση του Φίλιππο Τουράτι - "μια διογκωμένη εκδοχή του αστικού ατομικισμού".»

Διαδεδομένη είναι επίσης η πίστη ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στον αναρχισμό και τη βία, κι ότι στην πραγματικότητα είναι ταυτόσημα. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται κυρίως από την αστική προπαγάνδα, καθώς και από μερικούς που αυτοχαρακτηρίζονται «επαναστάτες». Στην διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών υπήρξε μια αναζωπύρωση βίαιων ενεργειών από οργανώσεις όπως: οι «Γουέδερμεν» στις Η.Π.Α., η «Μπάαντερ-Μάινχοφ» στη Δυτική Γερμανία, οι «Ερυθρές Ταξιαρχίες» στην Ιταλία και η παλαιστινιακή οργάνωση «Μαύρος Σεπτέμβρης» - για ν' αναφέρω μόνο μερικές από τις γνωστές. Ο κίτρινος τύπος, του «σοσιαλιστικού» όσο και του καπιταλιστικού μπλοκ, δεν άργησε να χαρακτηρίσει τις οργανώσεις αυτές «αναρχικές».

Αυτός ο βομβαρδισμός από τα μέσα ενημέρωσης πετυχαίνει το στόχο του επειδή ένα πολύ μεγάλο ποσοστό απ' όσους τον υφίστανται, αποδέχονται αυτόν τον χαρακτηρισμό σαν ορθό, παρά το γεγονός ότι οι οργανώσεις «Μπάαντερ-Μάινχοφ», «Γουέδερμεν» και «Ερυθρές Ταξιαρχίες», αυτοπροσδιορίζονται σαν μαρξιστικές-λενινιστικές - και το εννοούν! Έτσι πετυχαίνει ο βομβαρδισμός των μέσων ενημέρωσης τον στόχο του: τρομοκρατεί την πλειοψηφία των ανθρώπων με τον «αναρχικό τρόπο».

Η άρχουσα τάξη έχει πλήρη επίγνωση ότι, όταν πάρα πολλά άτομα αντιληφθούν ότι εξαπατήθηκαν και αποφασίσουν να θέσουν σ' εφαρμογή τις ελευθεριακές ιδέες, αυτό θα σημάνει το τέλος των εξουσιαστών και των εκμεταλλευτών. Μέσ' από την αυτοδιεύθυνση της δικής μας ζωής, και μέσ' από την οικονομική, κοινωνιολογική και ανθρωπιστική ανάλυση, ο αναρχισμός θα καταδείξει την εγκυρότητα του - αν αποφύγουμε την πιθανότητα πυρηνικής καταστροφής. Κι η πιθανότητα αυτή μεγαλώνει καθημερινά γιατί το σημερινό πολιτικο-οικονομικό σύστημα είναι ανίκανο να βρει έναν τρόπο να ξεπεράσει την κρίση που ενυπάρχει στην ίδια του την φύση.

Τσαντάλ Λόπεζ και Όμαρ Κορτές
Πόλη του Μεξικού, 1980

Η ΒΙΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ

Προς αποφυγήν παρεξηγήσεων, πρέπει αρχικά να αποσαφηνίσουμε την ορολογία μας. Δεν υπάρχει θεωρία του «βίαιου αναρχισμού». Ο αναρχισμός αποτελεί μια σύνθεση κοινωνικών πεποιθήσεων που έχουν ως κοινή τους βάση την εξάλειψη της καταπιεστικής εξουσίας ανθρώπου από άνθρωπο ή πλειοψηφία των οπαδών του απορρίπτει κάθε μορφή βίας και θεωρεί τη βία θεμιτή μόνο ως μορφή αυτοάμυνας. Καθώς όμως δεν υπάρχει μια σαφής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην άμυνα και την επίθεση, και καθώς η σημασία της άμυνας μπορεί να γίνει αντιληπτή με πολύ διαφορετικούς τρόπους, διαπράττονται κατά καιρούς από αναρχικούς βίαιες πράξεις υπό μορφήν ατομικής εξέγερσης, οι οποίες στρέφονται ενάντια στη ζωή των αρχηγών κρατών και των αντιπροσώπων της άρχουσας τάξης.

Θα προσδώσουμε στις εκδηλώσεις αυτές ατομικής βίας τον όρο «βίαιος αναρχισμός» χάριν ευκολίας και μόνο, και όχι γιατί ο όρος αυτός αντανακλά την πραγματικότητα. Στην πραγματικότητα, όλα ανεξαιρέτως τα πολιτικά κινήματα διάγουν περιόδους κατά τις οποίες διαπράττουν επ'ονόματί τους βίαιες πράξεις εξέγερσης - συνήθως όταν τα κινήματα αυτά βρίσκονται σε άκρα αντίθεση με τους κυρίαρχους πολιτικούς ή κοινωνικούς θεσμούς. Σήμερα, το κίνημα που βρίσκεται ή που δείχνει να βρίσκεται στην

πρώτη γραμμή και σ' απόλυτη αντίθεση με τους κυρίαρχους θεσμούς, είναι ο αναρχισμός είναι λοιπόν λογικό το ότι οι εκδηλώσεις βίας ενάντια στους κυρίαρχους θεσμούς, υιοθετούν το όνομα και ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αναρχισμού.

Μετά απ' όσα ειπώθηκαν, θέλω να στρέψω για λίγο την προσοχή σε κάτι που φαίνεται ότι έχει περάσει απαρατήρητο: την επίδραση της λογοτεχνίας στην εκδήλωση πράξεων βίαιης εξέγερσης, και την επίδραση που δέχεται από τέτοιες πράξεις.

Φυσικά δεν θα αναφερθώ στην κλασική φιλολογία, αν και θα βρείτε σίγουρα αιτιολογήσεις πολιτικών εγκλημάτων στον Κικέρωνα, την Βίβλο, τον Σαίξπηρ, τον Αλφιέρι, και σ' όλα τα ιστορικά έργα που κυκλοφορούν από χέρι σε χέρι ανάμεσα στους νέους. Στις ιστορίες της Βίβλου για την Ιουδήθ, για τον Βρούτο στην αρχαία ιστορία, ακόμη και για τον Ορσίνι και τον Αγησίλαο Μιλάνο στην σύγχρονη ιστορία, βρίσκει κανείς μια ολόκληρη σειρά από πολιτικά εγκλήματα για τα οποία οι ιστορικοί κι οι ποιητές έχουν εκφράσει κατά καιρούς αδικαιολόγητες απολογίες.

Δεν θέλω όμως ν' αναφερθώ σ' αυτά τα εγκλήματα γιατί έτσι θα ξεφύγω πολύ από το θέμα, και γιατί δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς σε αυτά τον ρόλο που έπαιξαν οι διαφορετικές περιστάσεις, οι οποίες και τους προσέδωσαν διαφορετικά χαρακτηριστικά, θέλω μόνο ν' αναφερθώ στην λογοτεχνία που έχει άμεση και φανερή σχέση με το είδος της πολιτικής πράξης που σήμερα χαρακτηρίζεται σαν «αναρχική».

Μετά το 1880, έχουν επανειλημμένως διαπραχθεί πράξεις «βίαιου αναρχισμού», στην πλειοψηφία τους κατά το διάστημα 1891-1894, κυρίως στη Γαλλία, την Ισπανία, και την Ιταλία. Δεν ξέρω αν το παρατήρησε κανείς αλλά ακριβώς αυτή την περίοδο άνθισε στις χώρες αυτές, κυρίως στην Γαλλία, μια αισθησιοκρατική λογοτεχνία που δεν δί-

στασε να εξυμνήσει έως τον έβδομο ουρανό κάθε βίαη «αναρχική» πράξη, συμπεριλαμβανομένων κι αυτών που ελάχιστα μπορούν να κατανοηθούν και να δικαιολογηθούν η γλώσσα της ήταν πράγματι μια παρότρυνση στην προπαγάνδα με την πράξη.

Οι συγγραφείς που επιδόθηκαν σ' αυτό το είδος βίαιου λογοτεχνικού σπορ, βρίσκονταν σχεδόν όλοι εντελώς έξω από το αναρχικό κίνημα ήσαν κυριολεκτικά σπάνιοι οι συγγραφείς στους οποίους η λογοτεχνική και καλλιτεχνική συνηγορία συνέπιπτε με μια αληθινή και γνήσια θεωρητική πίστη, με μια συνειδητή αποδοχή των αναρχικών αρχών. Στην ιδιωτική και δημόσια ζωή τους όλοι σχεδόν ενεργούσαν σε πλήρη αντίθεση με τα τρομερά πράγματα και τις φρικτές ιδέες που προπαγάνδιζαν στα άρθρα, τα μυθιστορήματα, τα διηγήματα ή τα ποιήματα. Συμβαίνει πολύ συχνά να βρίσκει κανείς πολύ βίαιες «αναρχικές» διακηρύξεις στα έργα συγγραφέων που είναι ευρέως γνωστό ότι ανήκουν σε κόμματα/οργανώσεις διαμετρικά αντίθετες στον αναρχισμό. Ακόμη κι απ' αυτούς που φάνηκαν προς στιγμήν να ασπάζονται σοβαρά τις αναρχικές ιδέες, μόνο ένας ή δύο διατήρησαν και μετά τον αρχικό διανοητικό τους προσανατολισμό. (Οι μόνοι που μπορώ να θυμηθώ είναι οι Μιρμπώ και Έκχουντ). Οι άλλοι, μετά από δύο ή τρία μόλις χρόνια, καταλήγουν να υποστηρίζουν ιδέες εντελώς αντίθετες μ' αυτές που αρχικά υποστήριζαν με τόση σφοδρότητα.

Ο Ραβασόλ, που ακόμη και ανάμεσα στους αναρχικούς αντιπροσωπεύει τον βίαιο εξεγερμένο που απολαμβάνει την λιγότερη συμπάθεια, βρήκε πολλούς απολογητές ανάμεσα στους λογοτέχνες, από τον Μιρμπώ έως τον Πωλ Αντάμ, ο οποίος στα επόμενα χρόνια έγινε ένας μιλιταριστής μυστικιστής και ο οποίος εκφράστηκε για τον τρομερό δυναμιτιστή με τον πιο παράδοξο τρόπο που θα μπορούσε κανείς να εκφραστεί: «Εν τέλει», για να παραφράσω

τον Πωλ Αντάμ, «σ' αυτούς τους αμφιλεγόμενους και ευτελείς καιρούς, ένας άγιος γεννήθηκε ανάμεσά μας.» Δεν ήταν, όμως, άγιος σαν τον «άγιο του Φογκατσάρο», για τον οποίο σήμερα ο Πωλ Αντάμ θα έγραφε ίσως μια απολογία. Το πιο περίεργο είναι ότι οι λογοτεχνικοί ήρωες είχαν μια τάση να επιδοκιμάζουν περισσότερο τις πράξεις εξέγερσης που οι αναρχικοί αγωνιστές επιδοκίμαζαν λιγότερο λόγω του κατάφωρα αντικοινωνικού χαρακτήρα των πράξεων αυτών.

Ποιος δεν θαμάται την απάνθρωπη φράση, μολονότι ήταν ίσως αισθητικά ευχάριστη, του Λωρέν Τεγιάντ (που αργότερα έγινε εθνικιστής και μιλιταριστής), σ' ένα επίσημο γεύμα που δόθηκε από το *La Plume*, το αξιόλογο παριζιάνικο περιοδικό των διανοουμένων, την εποχή μιας σειράς εκρήξεων από δυναμίτη στα 1893; Στο γεύμα αυτό, για συγγραφείς και ποιητές, ο Τεγιάντ, αναφερόμενος στις βομβιστικές επιθέσεις, εκστόμισε τη γνωστή φράση: «Τί σημασία έχουν τα θύματα αν η χειρονομία είναι όμορφη;» Δεν χρειάζεται να πω ότι οι αναρχικοί αγωνιστές αποδοκιμάζουν αυτήν την αισθητική θεωρία της βίας στο όνομα της φιλοσοφίας και του κινήματος τούς όμως η φράση επώθηκε και είχε απήχηση.

Ο Μωρίς Μπαρές, που έγραψε ένα αξιοσημείωτα «ατομικιστικό» μυθιστόρημα, με τίτλο «Ο Εχθρός του Νόμου», το οποίο διέδιδαν οι αναρχικοί για προπαγανδιστικούς λόγους, έγραψε αμέσως μετά τον αποκεφαλισμό του Εμίλ Ανρύ (την πράξη του οποίου έκρινε με αυστηρότητα ο Ελιζέ Ρεκλύ) ένα άρθρο που ξεχείλιζε από θαυμασμό και ενθουσιασμό. Δεν τολμώ να παραθέσω ούτε ένα μικρό έστω απόσπασμα απ' αυτό γιατί στην Ιταλία ορισμένα πράγματα δεν μπορούν να ειπωθούν ούτε υπό την προστασία της λογοτεχνικής τεκμηρίωσης οποιοσδήποτε όμως θέλει να ικανοποιήσει την περιέργεια του μπορεί να διαβάσει την *Επιθεώρηση* του Παρισιού, της 28ης Μαΐου του

1894, και να διαφωτιστεί πλήρως για το θέμα.

Όσο για τον Βαγιάν, ο οποίος ήταν ένας αναρχικός που έριξε μια βόμβα στο γαλλικό κοινοβούλιο, δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τί έγραψε την επομένη της εκτέλεσης του ο Φρανσίς Κοππί, ο ονομαστός εθνικιστής ποιητής, ένας σύμμαχος και υποψήφιος των κληρικών: «Αφού διάβασα τις λεπτομέρειες του αποκεφαλισμού του Βαγιάν, παρέμεινα σκεπτικός... Σε πείσμα του εαυτού μου, ένα άλλο θέαμα ξεπήδησε απότομα στο νου μου. Είδα μια ομάδα ανδρών και γυναικών να στριμώνχονται ο ένας δίπλα στον άλλον, στη μέση ενός τσίρκου, υπό το βλέμμα του πλήθους, ενώ από κάθε πλευρά του τεράστιου αμφιθέατρου ακουγόταν η τρομερή κραυγή "Στα λιοντάρια!" και κοντά στην ομάδα οι φύλακες των λιονταριών άνοιξαν τα κλουβιά των θηρίων. Ω! Συγχωρείστε με που σας ανακαλώ στη μνήμη μου όταν αντικρίζω τους μελαγχολικούς ανθρώπους της εποχής μας!... όμως στα μάτια του αναρχικού που βαδίζει προς την λαιμητόμο αστράφτει, ω! τί πόνος!, η ίδια λάμψη της ατρόμητης τρέλας που φώτιζε τα δικά σας μάτια!»

Κάτι παρόμοιο θα πει αργότερα για τους δολοφόνους ο ονομαστός ψυχολόγος και λογοτέχνης Ενρίκ Λειρέ στο βιβλίο *Στα Περίχωρα*. Λίγο αργότερα, ο Λειρέ συγκέντρωσε σ' έναν τόμο και παρουσίασε στο κοινό τις προτάσεις του «καλού δικαστή» Μανώ. θα μπορούσα να επεκταθώ περισσότερο και ν' αναφερθώ στις ένθερμες απολογίες και συνηγορίες υπέρ της αναρχικής βίας από συγγραφείς όπως οι Εντουάρ Κοντ, Σεβερίν, Ντεκαβέ, Μπαρουκάν, κλπ.

Στα τέλη του 1897, εκδόθηκε στο Παρίσι το δραματικό έργο του Οκτάβ Μιρμπώ *Κακοί Ποιμένες*, το οποίο κατακλυζόταν από την πιο βίαιη και επαναστατική ρητορική. Έγινε δεκτό με μεγάλο ενθουσιασμό από τους διανοούμενους αυτής της πόλης. Σαν και τότε, την παραμονή της

πτώσης της Βαστίλλης, που οι αυλοκόλακες ποιητές και η ίδια η βασίλισσα, οι λογοτέχνες και όλα τα ευφυή πνεύματα της αριστοκρατίας και της τάξης των ευγενών, ενθουσιάζονταν από τις πνευματώδεις παραδοξολογίες των Εγκυκλοπαιδιστών, και οι κομψές κυρίες απάγγελαν με την θέλησή τους την καυστική σάτιρα του Μπωμαρσαί και γοητεύονταν από τις αναρχικές φαντασιώσεις του Ραμπελαί, έτσι και οι αστοί διανοούμενοι της εποχής μας αρέσκονται να καταπιάνονται με την ποίηση και να μεγαλοποιούν τις εκρήξεις θυμού που αναβλύζουν κατά καιρούς από τα άδυστα της ανθρώπινης δυστυχίας.

Ο ίδιος ο Εμίλ Ζολά, μόλις πήρε μέρος στη σύγκρουση με μια προειδοποιητική βολή, το *Ζερμινάλ* του, ένα ζοφερό μυθιστόρημα καταστροφής, εξύμνησε τους αναρχικούς του Παρισιού και προσέδωσε, επίσης, ποιότητα στη μορφή του Σαλβά, ενός δυναμιτιστή, στον οποίο τον χαρακτήρα ήταν εύκολο να αναγνωρίσουμε τον Βαγιάν - απεικονισμένο πολύ πιο βίαιο απ' όσο πραγματικά ήταν. Διαβάστε το *Mêlée Sociale* του Κλεμανσώ, τις *Κόκκινες Σελίδες* του Σεβερίν, το *Sous Le Sabre* του Ζαν Αζαμπόρ, το *Soleil des Morts* του Μωκλαί, τα *Chanson des Gueux* και *Blasphemes* του Ζαν Ρισπέν, και το *Idylles Diaboliques* του Αντόλφο Ρέτε ξεφυλλίστε τα λογοτεχνικά περιοδικά της αριστοκρατίας: *Mercurus de France*, *La Plume*, *La Revue Blanche*, *Entretiens Politiques et Littéraires*, και θα βρείτε, στην πρόζα ή την ποίηση, σε καλλιτεχνικές κριτικές καθώς και σε κριτικές βιβλίου ή θεάτρου, λογοτεχνικές εκφράσεις που διακρίνονται από μια βιαιότητα του είδους που δεν θα βρείτε ποτέ στα αληθινά αναρχικά περιοδικά, και που δεν θα ακούσετε ποτέ από τα χείλη αληθινών αναρχικών.

Είναι ευνόητο ότι οι λογοτέχνες έφτασαν να εκφράσουν προτάσεις που αντιφάσκουν ευθέως με τις πραγματικές τους πεποιθήσεις. Ο καλλιτέχνης αναζητά σε μια συμπερι-

φορά την ομορφιά κι όχι την ωφέλεια λόγω της προσέγγισης αυτής, ο ποιητής και ο συγγραφέας ενθουσιάζονται από αυτό που ένας αναρχικός μπορεί να κατανοήσει αλλά όχι και να επιδοκιμάσει. Η πράξη εξέγερσης, της οποίας δεν έχουν υπολογιστεί πλήρως οι συνέπειες, είναι ηθικά καταδικαστέα σαν κάθε άλλη απάνθρωπη πράξη, ακόμη κι αν διαπραχθεί με τις καλύτερες προθέσεις η πράξη ενός χειρουργού που αποκόβει ένα πόδι ενώ απαιτείται μόνο ο ακρωτηριασμός ενός δαχτύλου, είναι εξίσου κατακριτέα. Όμως αυτού του είδους οι ανθρώπινες και κοινωνικές θεωρήσεις, αυτές οι διακρίσεις, περιφρονούνται από τα άτομα που δεν επιθυμούν την εξέγερση για τους σκοπούς που έχει, αλλά για αυτήν την ίδια και για την αισθητική της ομορφιά. Τα άτομα αυτά είναι πάνω απ' όλα καλλιτέχνες και συγγραφείς, μαθητές της σχολής του Νίτσε (που ποτέ δεν ήταν αναρχικός), ο οποίος εξέταζε όλες τις πράξεις, οσοδήποτε τραγικές ή μεγαλειώδεις κι αν ήσαν, μόνο από αισθητική σκοπιά και δεν λάμβανε υπ' όψιν του έννοιες όπως: καλό και κακό, ωφέλιμο και βλαβερό.

Στην αναρχική σκέψη δεν διέκριναν τίποτε περισσότερο από την χειραφέτηση του ατόμου παράβλεψαν το κοινωνικό πρόβλημα, δηλαδή, την ανθρωπιστική πλευρά του αναρχισμού. Μ' αυτόν τον τρόπο κατέληξαν να αντιλαμβάνονται μια αδιάλλακτη «αναρχία», στην οποία μπορεί κανείς να λατρεύει τον Εμίλ Ανρύ αλλά και έναν Πασσατόρε, έναν Νέρωνα ή έναν Ezzelion da Romano. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι πράξεις τέτοιων ατόμων έχουν σημασία μόνο επειδή η πρόζα και η ποίηση, το δράμα ή το μυθιστόρημα, η πέννα ή το πινέλο, βρίσκουν σ' αυτές μια πηγή ομορφιάς και ύφους. Είναι αρκετά γνωστό πόσο η αγάπη για μια όμορφη φράση, μια πρωτότυπη έκφραση ή έναν στίχο που δονεί, μπορεί να νοθεύσει και να διαστρεβλώσει τις έμφυτες και πραγματικές σκέψεις ενός συγγραφέα. Ο Λεοπάρντι, που κραύγασε ποιητικά «Στα όπλα!

Ξεσηκωθείτε», ήταν στην πράξη ελάχιστα διατεθειμένος και ικανός να ξεσηκωθεί πραγματικά. Σαν τον Πωλ Αντάμ, θα αποκαλούσε τρελό οποιονδήποτε θα τον ρωτούσε στα σοβαρά αν επιδοκίμαζε την εν ψυχρώ δολοφονία ενός ερημίτη από τον Ραβασόλ (τον οποίο, πάντως, χαρακτήρισε «άγιο»).

Στην αξιολόγηση μιας πράξης, το αισθητικό στοιχείο είναι εντελώς διαφορετικό από το κοινωνικό και το πολιτικό. Έτσι, λοιπόν, σε μια θεωρία (σαν τον αναρχισμό) που βασίζεται στην επιστημονική συλλογιστική και που είναι κατ' εξοχήν κοινωνικο-πολιτική, προσάπτουν ειρωνικά αυτήν την παράδοξη αισθητική που αρμόζει καθαρά και μόνο στην ποίηση και την τέχνη. Σ' όλες τις ρηξικέλευθες και επαναστατικές θεωρίες, η τέχνη και η ποίηση αποτελούν σίγουρα παράγοντες δευτερεύουσας καθαρά σημασίας, και ποτέ μα ποτέ δεν πρέπει να επιβάλλονται ή να αποκτούν το δικαίωμα να καθοδηγούν την ατομική ή συλλογική δράση χάριν και μόνο των αισθητικών αποτελεσμάτων.

Ανεξάρτητα από την εγγενή αξία μιας ιδέας, η τέχνη την καρπώνεται και την στολίζει ιδιότροπα, ακόμη και με κίνδυνο να την τροποποιήσει εντελώς κατά την αναζήτηση νέων μορφών έκφρασης. Αυτή είναι η μοίρα όλων των νέων και τολμηρών ιδεών - που από την φύση τους είναι πρόσφορες στην φαντασία του καλλιτέχνη. Η ιστορία της λογοτεχνίας αποδεικνύει ότι η τέχνη είναι εκ φύσεως επαναστατική και ρηξικέλευθη. Όλοι οι ποιητές, οι μυθιστοριογράφοι, οι δραματουργοί, είναι πρωταρχικά επαναστάτες, ακόμη κι αν αλλάζουν αργότερα την μποέμικη περιβολή τους με το ένδυμα του ακαδημαϊκού ή της εταιρίας.

Επιστρέφοντας, όμως, στο θέμα, θα επαναλάβω ότι ελάχιστη σχέση υπάρχει, ή δεν υπάρχει καθόλου - εκτός από ορισμένες εκφράσεις και καλλιτεχνικά μορφώματα - ανάμεσα στο κοινωνικό αναρχικό κίνημα, με τις κοινωνιο-

λογικές και πολιτικές του βάσεις, και την άνθιση της «αναρχικής» λογοτεχνίας την απόδειξη θα την βρείτε σ' αυτούς τους αναρχικούς αγωνιστές που είναι συχνά επιστήμονες και φιλόσοφοι, και σπανίως μόνο συγγραφείς και ποιητές [Σ.τ.Α.Μ.: ασφαλώς, σήμερα, αυτό δεν συμβαίνει]. Όπως είδαμε, οι απολογητές της αναρχικής βίας γίνονται συχνά αντιδραστικοί πολιτικά. Και παρά το γεγονός ότι αυτοχαρκτηρίζονται για λίγο αναρχικοί, αργά ή γρήγορα ανασυντάσσονται στις γραμμές ενός άλλου κινήματος και γίνονται εθνικιστές σαν τον Πωλ Αντάμ, μιλιταριστές σαν τον Τεγιάντ, ή σοσιαλιστές σαν τον Μωκλαί.

Αν αληθεύει ότι η τέχνη αποτελεί μια ελκυστικής μορφής αναπαράσταση της ζωής, η σημερινή λογοτεχνία, που τόσο διαποτίστηκε από το αναρχικό πνεύμα, είναι απόρροια της κοινωνικής κατάστασης στην οποία βρισκόμαστε, και της επαναστατικής περιόδου στην οποία ζούμε.

Από την άλλη, όμως, ορισμένα είδη βίαιης «αναρχικής» λογοτεχνίας ασκούν στο κίνημα μια επίδραση που δεν πρέπει να παραλείψουμε να εξετάσουμε. Η παράδοξη αισθητική αυτής της λογοτεχνίας έχει τεράστιες επιπτώσεις στον αναρχικό χώρο επειδή έχει συμβάλει πολύ στην απόκρυψη των σοσιαλιστικών και ανθρωπιστικών πλευρών του αναρχισμού, και διότι έχει επίσης επηρεάσει αρκετά την ανάπτυξη της τρομοκρατικής τάσης.

Ας γίνει, όμως, κατανοητό το εξής: Ασχολούμαι με κάτι ιδιαίτερο, και δεν ισχυρίζομαι ότι θα πρέπει να βάλουμε φραγμούς στην τέχνη και την λογοτεχνία, ακόμη κι αν σκοπός μας είναι η υπεράσπιση της κοινωνίας ή η διευκόλυνση της πορείας του επαναστατικού κινήματος.

Επιτρέψτε μου να θυμίσω ένα συμβάν. Όταν ο Εμίλ Ανρύ έριξε μια βόμβα σ' ένα καφενείο, το 1894, όλοι σχεδόν οι αναρχικοί που τότε γνώριζα κατάλαβαν ότι αυτή η απάνθρωπη πράξη ήταν παράλογη και επιζήμια, και δεν έκρυψαν την απέχθεια και την αποδοκιμασία τους γι' αυ-

την. Στην διάρκεια, όμως, της δίκης του ο Ανρύ έκανε την ονομαστή του απολογία', η οποία αποτελεί αληθινό λογοτεχνικό διαμάντι - και την οποία παραδέχθηκε και ο ίδιος ο Λομπρόζο [Σ.τ.Α.Μ.: Τσέζαρε Λομπρόζο, αντιδραστήκός εγκληματολόγος] μετά τον αποκεφαλισμό του, ήσαν τόσοι πολλοί οι αναρχικοί συγγραφείς που εγκωμίασαν τον εκτελεσμένο, τη λογική του και την οξύνοιά του, ώστε η άποψη των αναρχικών μεταβλήθηκε (γενικά, εν πάση περιπτώσει), και η πράξη του Ανρύ βρήκε απολογητές και μιμητές. Όπως μπορούμε να δούμε, η λογοτεχνική αισθητική αγνοεί, τελικά, την κοινωνική πλευρά ή, ακριβέστερα, την αντικοινωνική πλευρά της πράξης, και η αληθινή αναρχική θεωρία δεν χρειάζεται καθόλου να είναι ευγνώμων για την ασήμαντη υπηρεσία που προσφέρει η λογοτεχνία.

Αυτή η λογοτεχνία αποτελεί την καλύτερη προπαγάνδα υπέρ της τρομοκρατίας, μια προπαγάνδα την οποία ματαιώς κανείς θα ψάξει για να βρει σ' οποιεσδήποτε από τις εκδόσεις, τα βιβλία, τα φυλλάδια, και τα περιοδικά που συνιστούν την αληθινή έκφραση του αναρχικού κινήματος. Ποιος δεν θυμάται, για να παραθέσω κάτι ακόμη, το έξοχο άρθρο του Ραστινιάκ για τον Αντζιολίλο (που δημοσιεύτηκε στη συντηρητική *Tribuna* της Ρώμης); Παρά το γεγονός ότι στην περίπτωση αυτή ο συγγραφέας παρέθεσε πολλές αλήθειες, πρόσθεσε όμως και πολλές παρανοήσεις, και ο Ερρίκο Μαλατέστα, ο οποίος θεωρείται απ' όλους σαν ένας από τους πιο ήρεμους και λογικούς, ενεπλάκη στην διαμάχη για να καταπολεμήσει αυτές τις λανθασμένες αντιλήψεις. Λόγω της επιρροής που άσκησε το είδος αυτό της βίαιης λογοτεχνίας, και όχι για κανέναν άλλο λόγο, δεν έλειψε το άτομο εκείνο που χρησιμοποίησε ένα από τα «βιαιότερα» υβρεολόγια που έγραψε ο ποιητής Ραπισάρντι, και που είχαν δημοσιευτεί σε διάφορα τεύχη του περιοδικού *Pensiero e Dinamite* (Σκέψη και Δυναμίτης), που

προπαγάνδιζε την τρομοκρατία και το άτομο αυτό ήταν ένας μορφωμένος και εύπορος νεαρός σικελός που εξαιτίας αυτού του γεγονότος τιμωρήθηκε με 12ετή φυλάκιση. Χαραμισμένα χρόνια.

Όπως κι ο Ραπισάρντι, ο Ραστινιάκ μπόρεσε ασφαλώς να διαμαρτυρηθεί - και δικαιολογημένα - για τις κατηγορίες για συνεργία, αν και αυτή θεωρήθηκε έμμεση. Αυτό όμως δεν αναιρεί τον ισχυρισμό μου ότι η επιρροή της λογοτεχνίας και της τέχνης μπορεί να είναι καθοριστική - και δεν είμαι ο πρώτος που το λέει αυτό - όχι μόνο για ορισμένες ήδη τετελεσμένες πράξεις αλλά, επίσης, και για τον νοητικό προσανατολισμό των «αναρχικών» τρομοκρατών, οι οποίοι δεν αναγνώρισαν ποτέ τα γενικά συμπεράσματα του Ρεκλύ ή του Κροπότκιν, ή την πρωτόλεια αλλά ανθρωπιστική λογική του Μαλατέστα.

ΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέραμε ότι η αστική λογοτεχνία, η οποία βρίσκει στον αναρχισμό την αιτία για μια νέα και βίαιη αισθητική στάση, συμβάλλει αναμφίβολα στην δημιουργία μιας ατομικιστικής και αντικοινωνικής νοοτροπίας ανάμεσα στους αναρχικούς.

Οι λογοτέχνες κι οι καλλιτέχνες, δίχως να πολυσκοτίζονται για το αν μπορεί αυτό να εφαρμοστεί στην καθημερινή ζωή, βρήκαν ένα είδος ομορφιάς στις πράξεις των ατόμων που, με την δύναμη της ευφυΐας τους και την υπέρτατη περιφρόνηση της ζωής τους και της ζωής των άλλων, θέτουν τον εαυτό τους, με την βίαιη εξέγερση τους, έξω από την κοινή πορεία της ανθρωπότητας. Για αυτούς του καλλιτέχνες και συγγραφείς, η ομορφιά της χειρονομίας αντικαθιστά το κοινωνικό όφελος, για το οποίο καθόλου δεν ενδιαφέρονται. Έτσι, έχουν εξιδανικεύσει την μορφή του αναρχικού δυναμιτιστή, γιατί ακόμη και στις τραγικότερες εκδηλώσεις της εμφανίζει αναμφίβολα αυθεντικά και γοητευτικά χαρακτηριστικά. Αυτή η λογοτεχνική και καλλιτεχνική εξιδανίκευση έχει ασκήσει την επιρροή της σε πολλούς αναρχικούς, οι οποίοι, λόγω άγνοιας ή μη εξοικείωσης με τον λόγο και την λογική, ή λόγω ψυχοσύνθεσης, την έχουν εκλάβει ως διάδοση των ιδεών μολονότι δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια καλλιτεχνική έκφραση.

Ορισμένοι αναρχικοί κύκλοι, οι περισσότεροι παρορμη-

τικοί και λιγότερο γνωστικοί, δεν έχουν αντιληφθεί ότι αυτοί οι συγγραφείς, που δείχνουν να συναγωνίζονται στην έκδοση των πιο εξωφρενικών παραδόξων, δεν συμμερίζονται τις αρχές και την θεωρία του αναρχισμού. Εξυμνούν τον Ραβασόλ και τον Εμίλ Ανρύ με τον ίδιο τρόπο που σ' άλλες εποχές θα εξυμνούσαν τους ληστές της υπαίθρου. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ληστής που επιτίθεται και σκοτώνει έναν ταξιδιώτη παρέχει στον λογοτέχνη ένα πιο αποδοτικό θέμα απ' όσο ο μικροκλέφτης ή ο πορτοφολάς ο πρώτος μπορεί ν' αποτελέσει θέμα για ένα δράμα ή ένα μυθιστόρημα, ενώ ο δεύτερος προσφέρεται μόνο για κωμωδία ή φάρσα. Κανένα λογικό άτομο δεν μπορεί όμως ν' αρνηθεί ότι ο ληστής που ενεδρεύει στους δρόμους είναι χίλιες φορές χειρότερος από τον μικροκλέφτη.

Αυτοί οι λόγιοι φιγουρατζήδες, χωρίς ίσως να το επιδιώκουν, προσβάλλουν τους ξεπεσμένους αναρχικούς ακόμη και με τις ευλογίες που τους απευθύνουν, γιατί οι ευλογίες τους αντλούν την δύναμη και το κίνητρο τους ακριβώς απ' αυτό που, σύμφωνα με τις αναρχικές αρχές, συνιστά κάτι το οδυνηρό κι αξιοθρήνητο μολονότι αποτελεί ίσως ιστορική αναγκαιότητα. Η αστική νοοτροπία βλέπει σ' αυτούς [Σ.τ.Α.Μ.: τους αναρχικούς τρομοκράτες] μια στάση η οποία μετέπειτα διαχέεται στον αναρχικό χώρο και τείνει να διαμορφώσει στο εσωτερικό του μια παρόμοια [Σ.τ.Α.Μ.: αστική] νοοτροπία.

Παρομοίως, η αστική τάξη συγχωρεί ευκολότερα τον φονιά που αφαιρεί την ζωή ενός ανθρώπου παρά τον κλέφτη που, σε τελευταία ανάλυση, δεν αφαιρεί τίποτα από την ζωτική κληρονομιά της κοινωνίας αλλά αλλάζει απλώς τη θέση των αντικειμένων και μεταβιβάζει το δικαίωμα κατοχής τους. Ομοίως, από άλλη όμως σκοπιά και χωρίς να θέλουμε να κάνουμε άδικες συγκρίσεις, υπάρχουν ορισμένοι αναρχικοί που εκτιμούν πολύ περισσότερο όσους σκοτώνουν σε μια στιγμή βίαιης εξέγερσης απ' όσο εκτιμούν

τον αφανή αγωνιστή που μεσ' από μια ζωή συνεχούς αγώνα επιφέρει πολύ πιο ριζοσπαστικές αλλαγές στην συνείδηση και τα γεγονότα.

Θα επαναλάβω αυτό που έχω πει κι άλλες φορές: οι αναρχικοί δεν είναι Τολστοϊκοί - αναγνωρίζουν ότι η βία (η οποία παραμένει πάντα άσχημο πράγμα, είτε είναι ατομική είτε συλλογική) είναι συχνά αναγκαία κι ότι κανείς δεν θα έπρεπε να καταδικάζει εκείνους που θυσίασαν τη ζωή τους σ' αυτήν την αναγκαιότητα. Το θέμα όμως που πραγματευόμαστε δεν είναι αυτό, αλλά η τάση - η οποία προέρχεται από τις αστικές επιρροές - ν' αγνοούμε τους σκοπούς και ν' ασχολούμαστε αποκλειστικά με πράξεις.

Σύμφωνα με τη δική μου λογική, οι αναρχικοί που δίνουν πρωταρχική σημασία στις επαναστατικές ενέργειες είναι ίσως επαναστάτες και αναρχικοί, είναι όμως πολύ περισσότερο επαναστάτες παρά αναρχικοί. Έχω γνωρίσει πολλούς αναρχικούς που ενδιαφέρονται ελάχιστα ή καθόλου για την αναρχική θεωρία κι ούτε καν προσπαθούν να μάθουν, είναι όμως φλογεροί επαναστάτες των οποίων η κριτική κι η προπαγάνδα δεν έχουν άλλο σκοπό εκτός από τον επαναστατικό, αυτόν της εξέγερσης για χάρη της εξέγερσης. Κι όσο πιο ενθουσιώδεις και πιο αδιάλλακτοι είναι, τόσο πιο γρήγορα εγκαταλείπουν το κίνημα μας και προσχωρούν στα νομιμόφρονα και εξουσιαστικά κόμματα - η πίστη τους σε μια ταχύτατα επερχόμενη επανάσταση εξανεμίζεται μέσ' από την επαφή τους με την πραγματικότητα, κι η ενεργητικότητά τους σπαταλιέται σε βιαιότητες συγκρούσεις στο κοινωνικό τους περιβάλλον.

Η επίδραση της αστικής ιδεολογίας στα άτομα αυτά είναι αναμφισβήτητη. Η μέγιστη σημασία που αποδίδεται σε μια πράξη βίας ή σε μια επαναστατική ενέργεια, είναι η δίδυμη αδελφή της μέγιστης σημασίας που αποδίδεται από την αστική πολιτική θεωρία σε λίγους «μεγάλους άνδρες», συγκριτικά μ' αυτή που αποδίδεται στο σύνολο της

κοινωνίας. Κι αυτή η ολέθρια επίδραση απονεκρώνει σε πολλούς αναρχικούς την αίσθηση της σχετικότητας με την οποία αποδίδουμε στο καθετί την πραγματική του σημασία, ώστε καμιά επαναστατική μέθοδος να μην απορρίπτεται εκ των προτέρων, αλλά κάθε μια να εξετάζεται σε σχέση με τον επιθυμητό σκοπό δίχως να συσκοτίζεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας, οι λειτουργίες και τ' αποτελέσματα της.

Έχουμε λοιπόν προσδιορίσει δυο μορφές αστικής επίδρασης στον αναρχισμό: η μια είναι αυτή που εκδηλώνεται με την μεγάλη σημασία που αποδίδεται μάλλον στις επαναστατικές ενέργειες παρά στους στόχους που θα έπρεπε να έχουν αυτές οι ενέργειες η άλλη είναι αυτή της παρηκμασμένης αστικής λογοτεχνίας των τελευταίων χρόνων, η οποία εξιδανικεύει τις πιο αντικοινωνικές μορφές της ατομικής εξέγερσης. Μόλις και μετά βίας μπορούν να διαχωριστούν οι δυο αυτές μορφές αστικής επίδρασης, και γι' αυτό δεν κατάφερα να τις εξετάσω χωριστά.

Η αστική τάξη έχει ασκήσει πολύ μεγάλη επίδραση στον αναρχισμό όταν ανέλαβε η ίδια την αποστολή να κάνει αναρχική προπαγάνδα. Φαντάζει μεν παράδοξο, αληθεύει όμως ότι μεγάλο μέρος της αναρχικής προπαγάνδας έγινε από την αστική τάξη. Δυστυχώς έτσι είναι, αν και οτιδήποτε κι αν έκανε κατέστη εντελώς άχρηστο για την διάδοση των αληθινά ελευθεριακών ιδεών αυτό όμως δεν αλλάζει το γεγονός ότι επιθύμησε με ζήλο να χρεώσει σ' ολόκληρο το αναρχικό κίνημα τις συνέπειες αυτής της κίβδηλης προπαγάνδας.

Σε καιρούς όπου οι αναρχικοί διώκονται αμείλικτα, τυχαίνει όλοι οι περιθωριοποιημένοι άνθρωποι της σημερινής κοινωνίας, κι ανάμεσά τους πολλοί εγκληματίες, να καταλήγουν να πιστεύουν σοβαρά ότι η αναρχία είναι όπως περιγράφεται στις αστικές εφημερίδες, δηλαδή, κάτι που ταιριάζει πολύ με τις αντικοινωνικές τους συνήθειες.

Αν και για διαφορετικούς λόγους, είναι γεγονός ότι τα άτομα αυτά βρίσκονται σαν τους αναρχικούς, σε μια κατάσταση διαρκούς εξέγερσης ενάντια στη θεσμισμένη εξουσία το γεγονός αυτό δημιουργεί αυτήν την εσφαλμένη αντίληψη και την ενισχύει. Στην φυλακή και στην αναγκαστική εξορία ήρθαμε πολλές φορές σ' επαφή με κοινούς εγκληματίες που ονόμαζαν τον εαυτό τους αναρχικό δίχως φυσικά να 'χουν ποτέ διαβάσει έστω κι ένα αναρχικό περιοδικό ή φυλλάδιο, δίχως να 'χουν ακούσει ποτέ κάτι για την αναρχία που να μην προερχόταν από τον αστικό τύπο.

Κι έτσι πιστεύουν ότι η αναρχία είναι ακριβώς αυτό που περιγράφεται στα πιο κατακριτέα αντιδραστικά περιοδικά, κι ως τέτοια την επιδοκιμάζουν ή την αποδοκιμάζουν. Αναλογιστείτε για λίγο το είδος της αναρχίας που θα 'θελαν να υπάρξει αυτοί που ως τέτοια την επιδοκιμάζουν! Θυμάμαι τότε που γνώρισα στην φυλακή κάποιον που είχε καταδικαστεί για κοινά εγκλήματα, έναν επιτήδειο πλαστογράφο και συν τοις άλλοις και ποιητή, ο οποίος πίστευε σοβαρά ότι ήταν αναρχικός και το ίδιο είπε και στους δικαστές του. Ένας απ' αυτούς τον ρώτησε με ποιο τρόπο μπορεί και δικαιολογεί τα εγκλήματα του υπό το φως των ιδεών που ισχυρίζεται ότι πρεσβεύει. Η απάντησή του: «Αυτό που εσύ ονομάζεις έγκλημα συνιστά την αρχή της αναρχίας. Όταν όλοι οι άνθρωποι επιδοθούν σε πράξεις αχαλίνωτης εγκληματικότητας (αυτά ακριβώς τα λόγια χρησιμοποίησε), τότε θα 'ρθει ή θα υπάρξει αναρχία.» Όπως βλέπουμε, ασπάζοταν μεν την αναρχία αλλά με το νόημα που της αποδίδεται στα λεξικά των αστών, αυτό της αταξίας, της σύγχυσης και του χάους.

Αυτή η αστική προπαγάνδα έχει επίσης συνέπειες ακόμη και για αυτούς που δεν θέλουν να 'χουν καμιά σχέση με τους αναρχικούς. Στη Νάπολη συνάντησα μερικούς καμορίστας [Σ.τ.Α.Μ.: μέλη της Ναπολιτάνικης μαφίας] που πίστευαν ότι οι αναρχικοί αποτελούσαν μια ορ-

γάνωση κακοποιών και ότι, όντας τέτοιοι, ήσαν άξιοι να βρίσκονται με το μέρος της «εντιμότατης εταιρίας της καμόρα». Στο Τρέμιτι, αυτήν την πόλη εξορίας, έμαθα για ένα λιτό συμπόσιο που οργάνωσαν μερικοί αναρχικοί και σοσιαλιστές, και στο οποίο προσκλήθηκαν και δυο ή τρεις καμορίστας — οι μόνοι μη πολιτικοί εξόριστοι στο νησί — μια και η απλή ανθρώπινη ευγένεια δεν έχει καμιά σχέση με την πολιτική κι όταν ήρθε η ώρα των προπόσεων, προς μεγάλη μας έκπληξη, ένας από τους καμορίστας έκανε πρόποση για την ένωση «των τριών κομμάτων: της καμόρα, των αναρχικών και των σοσιαλιστών» - ενάντια στην κυβέρνηση!

Η πρόποση έγινε δεκτή με δυνατά γέλια αφού είναι πασίγνωστο ότι η καμόρα συνεργάζεται ανενδοίαστα με την κυβέρνηση ενάντια στους αναρχικούς και τους σοσιαλιστές. Αυτό όμως μας δείχνει με ποιο τρόπο η νοοτροπία των κοινών εγκληματιών κατέληξε να δέχεται σαν πραγματική αναρχία ό,τι προπαγανδίζουν οι εφημερίδες που χρηματοδοτούνται από την αστυνομία. Αυτή η δόλια προπαγάνδα εξηγεί γιατί στην περίοδο 1889-1894 αντικρίσαμε τόσο πολλές περιπτώσεις στις οποίες κλέφτες και κοινοί πλαστογράφοι ονόμαζαν τον εαυτό τους αναρχικό, προσδίδοντας στις πράξεις τους μια ψευτοπολιτική επίφαση. Διάβασαν ότι η αναρχία αποτελούσε το ιδανικό των κλεφτών και των φονιάδων κι έλεγαν στον εαυτό τους: «Είμαι κλέφτης, συνεπώς είμαι αναρχικός.»

Αυτό εξηγεί επίσης το γεγονός που τόσο εντυπωσίασε τον Λομπρόζο, ότι πολλοί κοινοί εγκληματίες ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό από την στιγμή που θα φυλακιστούν - όχι πριν, σημειώστε το καλά αυτό. Όταν νοιώθουν πάνω τους την σιδερένια φτέρνα της εξουσίας σκέφτονται τους αναρχικούς, οι οποίοι φαντάζουν στο νου τους σαν οι φρικτότεροι εγκληματίες λόγω του μίσους τους για την εξουσία, κι όταν μπαίνουν στο κελί τους αρπάζουν

το πρώτο καρφί που βρίσκουν μπροστά τους και σκαλίζουν στον τοίχο, «την εφημερίδα των εγκληματιών»: «Ζήτω η αναρχία!».

Αυτό όμως το φαινόμενο δεν διαρκεί πολύ. Σύντομα αντιλαμβάνονται ότι το να ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό τους βάζει σε μεγαλύτερο κίνδυνο απ' ό,τι το να ληστεύουν και να σκοτώνουν, ότι η αναρχική επίφαση ωθεί τους δικαστές να τιμωρούν αυστηρότερα δίχως να μειώνουν την αντιπάθεια που προκαλούν οι πράξεις τους. Επί πλέον, ανακαλύπτουν ότι στην πλειοψηφία τους οι αναρχικοί αντιμετωπίζουν με παγερή αδιαφορία και μ' εξαιρετική δυσπιστία - όταν δεν τους δέρνουν - τις αυτοσχέδιες συζητήσεις τους για την «ιδέα» έτσι, λοιπόν, παύουν να ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό.

Υπολείμματα αυτής της αστικής προπαγάνδας διατηρούνται πάντως και στους πραγματικούς αναρχικούς. Ορισμένοι πήραν τα σοφίσματα κάποιων συμπαθητικών εγκληματιών στα σοβαρά και κατέληξαν να θεωρητικοποιούν την νομιμότητα της κλοπής ή της πλαστογραφησης χρημάτων. Άλλοι επιδόθηκαν σε μια προσπάθεια καλύτερης συνθηκών μιλώντας για «ληστείες για προπαγανδιστικούς σκοπούς», δημιουργώντας έτσι τα φαινόμενα τύπου Πίνι και Ραβασόλ. Αυτοί οι δυο ήσαν ειλικρινείς, αυτό όμως δεν τους έκανε λιγότερο θύματα της σοφιστείας αυτής που αποτελεί προϊόν της φαύλης προπαγάνδας των περιοδικών και της αστικής συκοφαντίας. Η εξαίρεση δεν αποτελεί ποτέ τον κανόνα, γιατί εκείνοι οι αναρχικοί που από καλή πίστη αποδέχθηκαν την ιδέα της ληστείας, στην πράξη δεν ήσαν ποτέ ικανοί να κλέψουν έστω και μια βελόνα, ενώ εκείνοι που επιδόθηκαν πράγματι σε ληστείες πρόσεξαν καλά ώστε να μην τις κάνουν «για προπαγάνδα», και σύντομα έπαψαν να ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό - και συνέχισαν να 'ναι συνηθισμένοι κλέφτες.

Η τάση αυτή έχει εκλείψει ανάμεσα στους αναρχικούς.

Πάνω απ' όλα, όμως, δείχνει αυτό που ήταν πιθανό λόγω μιας επίδρασης εντελώς αστικής στην καταγωγή της - μιας επίδρασης που προκλήθηκε από μια εκστρατεία ψευδούς και διωγμών ενάντια στους αναρχικούς. «Οι αναρχικοί», λένε, «θέλουν ν' αρπάξουν την ιδιοκτησία απ' όσους την κατέχουν, και γι' αυτόν τον λόγο οι αναρχικοί είναι κλέφτες.»

Δεν εκπλήσσει, λοιπόν, ότι μερικοί που ονομάζονται ή πιστεύουν ότι είναι αναρχικοί — και πρώτοι απ' όλους εκείνοι που ό,τι άκουσαν για τον αναρχισμό προήρχετο αποκλειστικά από ανθρώπους που τον συκοφαντούσαν — επαναλαμβάνω, δεν εκπλήσσει ότι ορισμένοι, ιδιαίτερα τα αμόρφωτα ή παρορμητικά άτομα, ή εκείνα με μειωμένη ικανότητα λογικής σκέψης, πίστεψαν και δέχθηκαν όλες τις ανοησίες που διαδίδονταν για τον αναρχισμό. Ποιος όμως, μπορεί ν' αρνηθεί ότι, αν και ξεγελούσαν τον εαυτό τους, η ευθύνη γι' αυτό δεν οφείλεται στην κακοπιστία των αστών, δεδομένου ότι δεν υπάρχει τίποτα στις αναρχικές θεωρίες και προγράμματα που να δικαιολογεί τέτοιου είδους εκτροπές και παρεκκλίσεις; Τελικά, πρέπει να πούμε ότι εμφανίζεται σαν υπερβολή, ακόμη και σ' εκείνους που δεν έχουν ζήσει στους αναρχικούς κύκλους, ότι πολλοί έγιναν αναρχικοί χάρη στην παραπλανητική προπαγάνδα των αστών συγγραφέων και δημοσιογράφων.

Ο νους των ανθρώπων, ιδιαίτερα των νέων, που διψούν για το μυστηριώδες και το ασυνήθιστο, τους επιτρέπει να παρασύρονται εύκολα από το καινούργιο και να κατευθύνονται προς αυτό το οποίο, όταν εξετασθεί ήρεμα στην γαλήνη που ακολουθεί τον αρχικό ενθουσιασμό, αποκηρύσσεται απόλυτα και οριστικά. Αυτή η ζέση για καινούργια πράγματα, αυτό το τολμηρό πνεύμα, αυτός ο ζήλος για το ασυνήθιστο, έφερε στις τάξεις των αναρχικών τύπους που εντυπωσιάζονται υπερβολικά εύκολα, και την ίδια στιγμή, τους πιο ανεγκέφαλους και ελαφρόμυαλους, άτομα που

δεν απωθούνται από το παράλογο αλλά, αντίθετα, έλκονται. Γοητεύονται από σχέδια και ιδέες ακριβώς επειδή είναι παράλογα, κι έτσι ο αναρχισμός τείνει να γίνεται γνωστός ακριβώς για τον άλογο χαρακτήρα και την γελοιοότητα που έχουν προσδώσει στις αναρχικές αρχές η άγνοια κι η αστική συκοφαντία.

Τα άτομα αυτά συμβάλλουν τα μέγιστα στην δυσφήμιση του αναρχικού ιδεώδους, γιατί από το ιδεώδες αυτό συνάγουν μια απειρία λανθασμένων και γελοίων συμπερασμάτων, χονδροειδών λαθών, παρεκκλίσεων και παραποιήσεων, πιστεύοντας, αντίθετα, ότι υπερασπίζονται τον «καθαρό» αναρχισμό. Τα άτομα αυτά σπανίως εισέρχονται στον κόσμο του αναρχισμού όταν διαπιστώνουν ότι ο αναρχισμός, έτσι όπως τον συνέλαβαν οι αναρχικοί φιλόσοφοι, οικονομολόγοι και κοινωνιολόγοι, διαφέρει πολύ απ' αυτόν στον οποίο πιστεύουν και τον οποίο έμαθαν ν' αγαπούν μεσ' από την ανάγνωση των δόλιων κειμένων των αστών συγγραφέων. Ανακαλύπτουν ότι το κίνημα ακολουθεί μια πορεία πολύ πιο διαφορετική απ' ό,τι φαντάζονταν κοντολογίς, παρατηρούν ότι έχουν μπροστά τους μια ιδέα, ένα πρόγραμμα, που είναι εντελώς οργανικό, συνεκτικό, θετικό και εφικτό - κι αυτό γιατί η σύλληψη του κατέστη δυνατή επειδή ελήφθη υπ' όψιν η σχετικότητα των πραγμάτων, δίχως την οποία η ζωή γίνεται αδύνατη. Ο σοβαρός, θετικός και λογικός χαρακτήρας του αναρχισμού τους εκνευρίζει, κι έτσι βρίσκουν γρήγορα παρηγοριά προσχωρώντας στην άμορφη μάζα, η οποία δεν ξέρει τι θέλει ή τι σκέπτεται αλλά είναι αμείλικτη στο να καταστρέφει και να δυσφημεί οτιδήποτε σοβαρό και καλό κάνουν οι άλλοι, και στο να χρησιμοποιεί την προσβλητική κι εξουσιαστική γλώσσα που προσιδιάζει στην ψυχοσύνθεση της και στην αστική καταγωγή της διανοητικής της κατάστασης.

Ακόμη κι όταν οι ιδέες τους κι η κριτική τους είναι αρ-

χικά δικαιολογημένες, τις διογκώνουν και τις παραμορφώνουν με τέτοιο τρόπο που ακόμη κι ένας δεδηλωμένος εχθρός δεν θα τα κατάφερνε καλύτερα. Είναι σαν κι εκείνους που όταν βλέπουν ότι οι φουνάρηδες ψήνουν άσχημα το ψωμί, ισχυρίζονται ότι είναι απαραίτητο να καταστρέψουμε τους φούρνους, ή σαν εκείνους που πείθονται ότι ένα τμήμα άγονου εδάφους χρειάζεται νερό και τότε αναλαμβάνουν να το πλημμυρίσουν μ' ένα ποτάμι.

Κανένας απ' αυτούς δεν θα συντασσόταν στις τάξεις μας ελλείψει της γοητείας που τους άσκησε η κίβδηλη αστική «αναρχική» προπαγάνδα. Ολόκληρη η αστική εκστρατεία ύβρεων, συκοφαντιών, και καθαρών επινοήσεων λειτουργεί ως καθρέφτης για όλους αυτούς τους περιθωριοποιημένους τύπους - περιθωριοποιημένους διανοητικά, υλικά, ψυχολογικά και σωματικά - που συντάσσονται πάντοτε με το γελοίο, το ασυνήθιστο, το αποτρόπαιο και το παράλογο.

Για να πειστεί κανείς γι' αυτό, αρκεί να 'χει την υπομονή να φυλλομετρήσει μερικά τεύχη από τα δυο ή τρία πιο αξιοσέβαστα και έγκυρα περιοδικά που κυκλοφορούσαν πριν από 15 ή 20 χρόνια. Αρκεί, ομοίως, να φυλλομετρήσει όλη την περιστασιακή φιλολογία της περιόδου αυτής, η οποία αναφέρεται στους αναρχικούς και τον αναρχισμό και δεν έχει αναρχική προέλευση, αλλά εκπορεύεται αντίθετα από τους αστικούς, αστυνομικούς, ακόμη και από τους δήθεν επιστημονικούς κύκλους. Περιοδικά και εφημερίδες, συντηρητικά και δημοκρατικά, επινόησαν και διέσπειραν χιλιάδες κακοήθη ψεύδη για μας.

Ποιος δεν θυμάται τα *Μυστήρια της Αναρχίας*, που γράφτηκαν από έναν ανενδοίαστο καλαμαρά; Δεν έμεινε κανένα εξωφρενικό παραμύθι που να μην αποδόθηκε στους αναρχικούς, είτε σε μυθιστορήματα, βιβλία, περιοδικά, είτε σε σοβαρές εφημερίδες. Η επιθυμία ικανοποίησης της όρεξης του κοινού για νέα και παράξενα πράγματα,

κάνει τους συγγραφείς, τους δημοσιογράφους και τους ψευτοεπιστήμονες να επινοούν μια στρατιά από δαίμονες και ν' αποδίδουν συχνά στους αναρχικούς, έχοντας πλήρη επίγνωση της ζημιάς που προκαλεί αυτό, περισσότερη δύναμη απ' όση πράγματι έχουν - απίστευτα διογκωμένοι αριθμοί, μέσα και μέθοδοι, τα οποία ποτέ δεν διέθεταν οι αναρχικοί. Αν αυτό θέλγει — από μια ορισμένη σκοπιά — τον πιο ασυνείδητο τύπο συμπαθόντος, παρέχει επίσης μια επίφαση αλήθειας σ' όλες τις γελοίες ιδέες και σ' όλες τις χυδαίες προθέσεις που αποδίδονται στους αναρχικούς. Τελικά, τα *Μυστήρια της Αναρχίας* εμφανίζονται στο νου πολλών ανθρώπων σαν αληθινή ιστορία.

Λόγω του φαντασιώδους τρόπου με τον οποίο παρουσιάζουν το αναρχικό κίνημα οι αστοί συγγραφείς και δημοσιογράφοι, τυχαίνει συχνά, όταν έχει συμβεί κάτι που ήταν ενδιαφέρον και άξιο λόγου, ή, τουλάχιστον, προκάλεσε κάποιον θαυμασμό, να ακολουθείται συχνά από μια πληθώρα νοσηρών μυθευμάτων και πολλοί θεοπάλαβοι, πολλοί ηττημένοι του κοινωνικού αγώνα, θέλγονται από τον αναρχισμό με τρόπο παρόμοιο μ' αυτόν που σ' ορισμένα μέρη και για ορισμένα πρωτόγονα μυαλά καθίσταται ελκυστική - λόγω των κατά καιρούς ανύπαρκτων ενεργειών τους - η μορφή ενός Τιμπούρτζι ή ενός Μουσσολίνο, γνωστών ληστών. Τα θύματα που κατατρύχονται περισσότερο από την κοινωνική αδικία μπορούν εύκολα να παρασυρθούν και ν' αποδεχθούν - μεσ' από ενέργειες αντίδρασης και εκδίκησης - τον επιθετικό και αιμοσταγή χαρακτήρα που αποδίδουν οι αστοί συγγραφείς στους αναρχικούς.

Πόσες φορές εκείνοι που «προσηλυτίστηκαν» από τον αστικό τύπο δεν ήρθαν και με ρώτησαν τί έπρεπε να κάνουν για να γίνουν δεκτοί στην «αίρεση», κι αν θα συναντούν αν κάποια δυσκολία εμφανιζόμενοι στον «κύκλο των αναρχικών»! Κι όταν τους ρωτώ τι πιστεύουν ότι είναι οι

αναρχικοί, απαντούν: «Αυτοί που επιθυμούν να σκοτώσουν τους πλούσιους κι εκείνους που κυβερνούν, για να αναδιανείμουν τον πλούτο και την διακυβέρνηση, ώστε ο καθένας να 'χει από λίγο.» Α! Ασφαλώς δεν έχουν διαβάσει τα φυλλάδια του Μαλατέστα, ούτε τα βιβλία του Κρόπτόκιν, ούτε τα γραπτά του Μαλάτο διάβασαν απλώς τις ηλιθιότητες της *Tribuna* και της *Osservatore Romano* [Σ.τ.Α.Μ.: επίσημης εφημερίδας του Βατικανού].

Αυτή η ευεπηρεάστη ψυχολογική κατάσταση των απόβλητων περιγράφηκε καλά από τον Ανρύ Λειρέ σε μια μελέτη για τα περίχωρα του Παρισιού. Στην διάρκεια μιας περιόδου αναρχικής τρομοκρατίας, σύμφωνα με τον Λειρέ, οι άνθρωποι της περιοχής αυτής αφέθηκαν να παρασυρθούν από τις υπερβολικά ολέθριες συνθήκες στις οποίες ζούσαν και από το θέαμα των τραπεζικών σκανδάλων, με αποτέλεσμα να συμπαθήσουν τους πιο βίαιους αναρχικούς. «Για το τί είναι ο αναρχισμός, για το τί είναι άξιο λόγου, το κοινό δεν γνωρίζει τίποτα ή ακόμη λιγότερο. Όλους τους αναρχικούς τους εξετάζουν από μια μοναδική, ιδιαίτερη σκοπιά, συγκρίνοντας μας όλους με τον Βαγιάν, ο οποίος προκαλεί αναμφίβολα μια κάποια συμπάθεια επειδή πέθανε στη λαιμητόμο αυτό οδηγεί το κοινό ν' αποδεχτεί τις θεωρίες περί συνωμοσίας... Οι άνθρωποι απολαμβάνουν το μυστηριώδες και θέλγονται ακόμη περισσότερο από ένα άτομο όταν αυτό δείχνει να περιβάλλεται με μια απόκρυφη δύναμη στην περίπτωση αυτή αποδίδουν στους αναρχικούς μια εξαιρετικά μυστική οργάνωση...» (Ανρύ Λειρέ, *En Plein Faubourg*, σελ. 257).

Και το μυστηριώδες αυτό πράγμα που εξαπάτησε τους πιο εξαθλιωμένους ανθρώπους περιγράφηκε στον λαϊκό τύπο σαν «αναρχισμός», έναν λαϊκό τύπο που έβριθε - τότε όπως και πάντα - από φανταστικές ιστορίες για τρομερές αναρχικές συγκεντρώσεις, για φρικτές συνωμοσίες, για συνθηματικά, για προκαθορισμένες συναντήσεις, για

ψεύτικα και παραποιημένα ονόματα, κι όλα αυτά σχεδιασμένα έτσι, ώστε να στρέψουν την προσοχή του κοινού στον αναρχισμό. Ίσως - ποιος ξέρει; - από μια ορισμένη σκοπιά, αυτό μπορεί να 'χε και την καλή του πλευρά, επειδή προκάλεσε το ενδιαφέρον και οδήγησε σε συζητήσεις για τον αναρχισμό. Αυτό όμως το μικρό πιθανό όφελος - ένα όφελος που, παρεμπιπτόντως, θα μπορούσε ν' αποκτηθεί λέγοντας απλώς την αλήθεια κι εκθέτοντας τα γεγονότα, τα οποία είναι από μόνα τους ενδιαφέροντα - παραμένει εξουδετερωμένο λόγω της όλης σύγχυσης και παραποίησης των ιδεών εκείνων που γεννήθηκαν στο αναρχικό κίνημα.

Αληθεύει ότι εκείνοι που μας προσεγγίζουν ελκόμενοι από τον θόρυβο αυτής της παραπλανητικής αστικής προπαγάνδας βελτιώνουν σίγουρα τις ιδέες τους και αποβάλλουν πολύ άχυρο που προηγουμένως το πέρναγαν για σιτάρι δυστυχώς, όμως, αληθεύει εξίσου ότι λόγω της ιδιοσυγκρασίας που τους προδιαθέτει ν' ανταποκρίνονται στην αστική προπαγάνδα, παραμένουν μέσα τους υπολείμματα της αστικής επιρροής. Ανάμεσα σ' εκείνους που παίρνουν λανθασμένη διανοητική κατεύθυνση υπάρχουν μερικοί που γνωρίζουν τον τρόπο ή είναι αρκετά δυνατοί για να επακαμάψουν.

Κι έτσι έχουμε εκείνους που συντάσσονται στις γραμμές μας από εκδικητικό πνεύμα λόγω του μίσους που έσπειρε στην καρδιά τους η αθλιότητα κι η απελπισία, που έρχονται σε μας ακριβώς επειδή πιστεύουν ότι η αναρχία είναι το πνεύμα της βίαιης ανταπόδοσης και της εκδίκησης που περιγράφεται από την αστική προπαγάνδα και αρνήθηκαν να δεχτούν την αληθινή έννοια του αναρχισμού, δηλαδή, την άρνηση της βίας και το μεγαλείο της αγάπης ως θεμέλιου της αλληλεγγύης. Για τα άτομα αυτά ο αναρχισμός εξακολουθεί να σημαίνει βία, βόμβα, στιλέτο, μεσ' από μια περιέργη σύγχυση αιτίου και αποτελέσματος, μέσω και

σκοπών και αληθεύει τόσο πολύ αυτό ώστε όταν ο Πάρσους δήλωσε ότι αναρχισμός δεν σημαίνει βία, κι όταν ο Μαλατέστα δήλωσε ότι αναρχισμός δεν σημαίνει βόμβα, όλοι σχεδόν οι άνθρωποι αυτού του είδους τους πέρασαν για αποστάτες. Υπάρχουν πολλοί που επιθυμούν διακαώς να διορθώσουν αυτά τα λάθη, αυτές τις χυδαίες αστικές παραποιήσεις, που θυμούνται ότι ο αναρχισμός δεν είναι η εξιδανίκευση της εκδίκησης, ότι η επανάσταση που θέλουν οι αναρχικοί είναι επανάσταση της αγάπης κι όχι του μίσους, ότι η βία θα πρέπει να θεωρείται σαν ένας θανατηφόρος ιός που χρησιμεύει μόνο σαν ένας αντι-ιός που επιβάλλεται από τις ανάγκες του αγώνα κι όχι από την επιθυμία να προκληθεί βλάβη. Όσοι υποστηρίζουν αυτές τις ιδέες, ακόμη κι αν είναι οι πιο ανιδιοτελείς, αποκαλούνται αχρείοι και δειλοί από εκείνους που το μυαλό τους έχει διαφθαρεί από την αστική θεωρία ότι η βία θα πρέπει να εφαρμόζεται σαν ένας άτεγκτος νόμος.

Η αναρχία είναι το ιδεώδες της κατάργησης της βίας και της καταπιεστικής εξουσίας ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο σε κάθε πεδίο, οικονομικό, θρησκευτικό ή πολιτικό. Για να 'σαι αναρχικός αρκεί ν' ασπάζεσαι αυτήν την ιδέα και κατά συνέπεια να προσπαθείς όσο μπορείς να διαδώσεις την ιδέα ότι μόνο η άμεση και επαναστατική δράση των ανθρώπων μπορεί να οδηγήσει σε μια πλήρη κοινωνική και οικονομική χειραφέτησή. Όλοι όσοι τρέφουν τέτοια αισθήματα, όσοι υποστηρίζουν τέτοιες ιδέες και αγωνίζονται και τις διαδίδουν είναι αναμφισβήτητα αναρχικοί ακόμη κι αν το ηθικό τους αίσθημα βρίσκει επδεχθή τούτη ή την άλλη πράξη εξέγερσης ή εκδίκησης που διαπράττει κάποιος που ονομάζει τον εαυτό του αναρχικό, ακόμη κι όταν είναι πεπεισμένοι ότι όλες οι πράξεις της ατομικής εξέγερσης είναι επιζήμιες για τον σκοπό. Τα άτομα αυτά μπορεί να 'χουν λανθασμένες απόψεις, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν είναι συνεπείς, πεπεισμένοι και

συνειδητοί αναρχικοί.

Για παράδειγμα, υπάρχουν χορτοφάγοι αναρχικοί που συμπεριλαμβάνουν στις πεποιθήσεις τους την χορτοφαγία. Θα ήταν όμως πολύ περίεργο αν οι άνθρωποι αυτοί υποστήριζαν ότι όσοι δεν είναι χορτοφάγοι δεν είναι και αληθινοί αναρχικοί. Εξίσου περίεργο είναι ότι υπάρχουν άτομα που υποστηρίζουν ότι δεν είναι αναρχικοί όσοι δεν επιδοκιμάζουν ή δεν συμπαθούν τις βίαιες ατομικές πράξεις. Η προπαγάνδα με την πράξη μπορεί να είναι ωφέλιμη ή επιζήμια, δεν αποτελεί όμως αναπόσπαστο τμήμα της αναρχικής θεωρίας είναι απλώς μια μορφή αγώνα που μπορεί να συζητηθεί, να γίνει αποδεκτή εν μέρει ή στο σύνολο της, ή ν' απορριφθεί εντελώς όμως δεν συνιστά άρθρο πίστης (για να χρησιμοποιήσω μια Καθολική φράση), χωρίς το οποίο δεν υπάρχει καμιά σωτηρία, χωρίς το οποίο δεν μπορεί κανείς να είναι αναρχικός. Όσοι πιστεύουν το αντίθετο και, όπως ο πάπας, αφορίζουν όσους δεν αισθάνονται υπέρμετρη συμπάθεια για τον Ραβασόλ ή τον Εμίλ Ανρύ, είναι θύματα της χυδαίας προπαγάνδας της αστικής τάξης και βασισμένοι στα λόγια της πιστεύουν πραγματικά ότι αναρχισμός σημαίνει βία. Δυστυχώς εξακολουθούν να υπάρχουν στις γραμμές μας πολλές απ' αυτές τις μυωπικές διάνοιες... Όμως η αστική επίδραση δεν σταματά στο ζήτημα της βίας, το οποίο δίχασε τόσο τις δραστηριότητές μας και το οποίο ανέπτυξα επί μακρόν γιατί είναι τόσο σημαντικό και στο οποίο θα επανέλθω αργότερα.

Ίσως κάποιος να θυμηθεί την πολεμική μου με τον φίλο μας Τζαβατέρο αναφορικά με την οικογένεια και την αγάπη σε μια μελλοντική κοινωνία. Σημείωνα τότε ότι ανάμεσα σε πολλούς αναρχικούς υπάρχει μια αξιοθρήνητη τάση ν' αποδέχονται σαν δική τους θεωρία οτιδήποτε, ή, τουλάχιστον, μεγάλο μέρος απ' ό,τι επινόησε η αστική τάξη για να πολεμήσει τον αναρχισμό. Έχουμε ήδη δει με

ποιο τρόπο συνέβη αυτό αναφορικά με το ζήτημα της βίας. Το ίδιο συνέβη και με το ζήτημα των σεξουαλικών σχέσεων.

Στην προσπάθειά τους να μας δυσφημίσουν και χρησιμοποιώντας σαν πρόφαση την κριτική μας στην σημερινή εξουσιαστική φύση της οικογένειας και την κυριάρχηση της γυναίκας από τον άντρα, οι αστοί συγγραφείς συμπέραναν ότι επιθυμούμε την κατάργηση της οικογένειας και, κατά συνέπεια, ότι θέλουμε τις γυναίκες κτήμα όλων, ότι θέλουμε την πολυγαμία, παιδιά που να μην γνωρίζουν τον πατέρα τους, αιμομικτικές σχέσεις, σεξουαλική βία, και ό,τι πιο βάρβαρο και ταυτοχρόνως πιο γελοίο μπορεί κανείς να φανταστεί. Στην πραγματικότητα, η αναρχική θεωρία εξ αρχής δεν έκανε τίποτα άλλο από το να υποστηρίζει την κάθαρση των συναισθημάτων από κάθε είδους καταναγκασμούς κι επικυρώσεις, είτε αυτές είναι νομοθετικές ή γραφειακές, είτε πολιτικές ή θρησκευτικές και μαζί μ' αυτό, την χειραφέτηση της γυναίκας, την ελευθερία της και την ισότητα της απέναντι στον άντρα, και την ελευθερία ν' αγαπά κανείς χωρίς τον καταναγκασμό της οικονομικής αναγκαιότητας ή όποιας άλλης εξουσίας εξωτερικής ως προς την ίδια την αγάπη - με μια λέξη, την επανασύσταση της οικογένειας, η οποία αναστηλώνεται στις φυσικές της βάσεις: την αμοιβαία αγάπη και την ελευθερία επιλογής.

Δεν ισχυρίζομαι ότι αυτή η υγιής αντίληψη για την αγάπη και την οικογένεια έχει απορριφθεί από τους αναρχικούς. Δεν θέλω ν' αποδεχθώ την βάρβαρη, εξευτελιστική αστική αντίληψη - ακριβώς το αντίθετο. Όμως αυτή η αστική συκοφαντία εξακολουθεί ν' ασκεί μια ορισμένη επίδραση. Μολονότι η πολύ μεγάλη πλειοψηφία των αναρχικών αποδέχεται την αληθινή έννοια της ελεύθερης αγάπης που βασίζεται στην ελεύθερη ένωση, δεν παύουν ποτέ- ποτέ να υπάρχουν ανάμεσά μας κι εκείνοι που, γνωρίζοντας τις αστικές κριτικές, έχουν μπερδέψει την ελευθε-

ρία ν' αγαπάς με την πολυγαμία.

Μολονότι μεταμφιεσμένη, η άμορφη αυτή θεωρία περί αγάπης έχει αστική καταγωγή. Είναι συνέπεια της μανίας πολλών επαναστατών να αποδέχονται ως βέλτιστο ό,τι οι συντηρητικοί αντιμάχονται με τρόμο, μολονότι οι συντηρητικοί αποδίδουν αυτά τα πράγματα σε μας για καταστρεπτικούς σκοπούς.

Το ίδιο πράγμα συνέβη αναφορικά με την οργάνωση. Οι αναρχικοί υποστήριζαν πάντοτε ότι η ζωή δεν είναι δυνατή χωρίς συνεργασία και αλληλεγγύη, κι ότι ο αγώνας κι η επανάσταση δεν είναι εφικτά δίχως μια προϋπάρχουσα επαναστατική οργάνωση. Όμως, είναι πιο βολικό για τους αστούς συγγραφείς να μας παρουσιάζουν ως υποστηρικτές της αναρχίας με την έννοια της σύγχυσης και του χάους κι αρχίζουν να λένε ότι είμαστε πράκτορες του χάους, εχθροί κάθε προσπάθειας για οργάνωση. Και μ' αυτόν τον τρόπο ξεθάβουν τον Νίτσε και τον Στίρνερ. Πολλοί αναρχικοί καταπίνουν το δόλωμα και γίνονται στα σοβαρά υποστηρικτές του χάους, του Στίρνερ και του Νίτσε, και άλλων παρόμοιων ανοησιών. Απορρίπτουν την οργάνωση, την αλληλεγγύη και τον σοσιαλισμό μερικοί φθάνουν ακόμη και να καθαγιάζουν την ατομική ιδιοκτησία και καταλήγουν έτσι να παίζουν το παιχνίδι των αστών ατομικιστών. Οι ιδέες τους καθίστανται, για να χρησιμοποιήσω τη φράση του Φίλιππο Τουράτι, «μια διογκωμένη εκδοχή του αστικού ατομικισμού».

Η πηγή αυτής της μανίας να γίνεται αποδεκτό οτιδήποτε θεωρούν οι εχθροί μας σαν κακό, μπορεί να βρεθεί σε κάθε ανθρώπινο πνεύμα - είναι η αντίφαση κι η αντίθεση: «Ο εχθρός μου πιστεύει ότι αυτό είναι κακό αφού όμως ο εχθρός μου δεν έχει ποτέ δίκιο, αυτό που θεωρεί αυτός σαν κακό είναι, αντίθετα, θαυμάσιο.» Υπάρχουν πολύ περισσότεροι απ' όσους νομίζουμε, ιδιαίτερα ανάμεσα στους επαναστάτες, που κάνουν αυτήν την εξίσωση, η

οποία μπορεί κατά τύχη να είναι σωστή μερικές φορές αλλά αυτή καθεαυτή είναι άκρως παραπλανητική.

«Α! Μας αποκαλείτε κακοποιούς; Τότε λοιπόν, ναι, είμαστε κακοποιοί!» Πόσες φορές η φράση αυτή βγήκε από τα χείλη μερικών αναρχικών — διαθέτουν ακόμη κι έναν «ύμνο των κακοποιών». Σ' ένα βαθμό αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό — και ακόμη να εμφανιστεί — σαν μια όμορφη προκλητική χειρονομία προς τον εχθρό. Κανείς όμως δεν μπορεί να παραδεχτεί στα σοβαρά ότι οι αναρχικοί είναι κακοποιοί... Αντίθετα όμως, και από την δύναμη της επανάληψης αυτής της παραδοξολογίας, ορισμένοι καταλήγουν να την εκλαμβάνουν σαν μια δεδηλωμένη αλήθεια. «Quod erat demonstrandum!»², κραυγάζει τότε θριαμβευτικά η αστική τάξη, η οποία, αφού μας αποκαλεί κλέφτες, εμπρηστές, εχθρούς της οικογένειας και κακοποιούς, ακούει μ' ευχαρίστηση την εκφώνηση αυτής της παραδοξολογίας μολονότι αυτή δεν είναι παρά μια προκλητική χειρονομία. Είναι λοιπόν απαραίτητο ν' αποφεύγουμε κάτι τέτοιο και να μην γοητευόμαστε τόσο πολύ από παραδοξολογίες.

Θα ήταν προτιμότερο να επιδιώκουμε αυτό που μας ευχαριστεί, ανεξάρτητα από το τι κάνουν οι εχθροί μας. Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να προπαγανδίζουμε τις ιδέες μας δίχως να μας απασχολεί αν η αστική τάξη συμφωνεί ή διαφωνεί μαζί μας.

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να σιγουρευόμαστε ότι το κίνημά μας τραβά τον δικό του δρόμο ανεξάρτητα από την άμεση ή έμμεση επίδραση της αστικής συκοφαντίας και ιδεολογίας, ανεξάρτητα από την συμπεριφορά - θετική ή αρνητική - των συντηρητικών. Και θα κάνουμε επαναστατικό και κατ' εξοχήν ελευθεριακό έργο μέσω της ελευθεριακής θεωρίας, η οποία μας δείχνει ότι θα πρέπει να χειραφετηθούμε κοινωνικά και ατομικά από κάθε είδους επιρροή που δεν απορρέει απ' τα δικά μας συμφέροντα,

την ελευθερία μας και τις επιθυμίες μας και δεν ανταποκρίνεται άμεσα σ' αυτά.

ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ

Θα εξετάσουμε εν συντομία την λεκτική «βία», που είναι πολύ της μόδας σήμερα στους επαναστατικούς κύκλους, και συγκεκριμένα το είδος της λεκτικής εξύβρισης, που έχει το μειονέκτημα να φθείρει και να στρεβλώνει τις ιδέες, να διχάζει τους ανθρώπους και να προκαλεί έχθρες, να υψώνει τείχη ανάμεσα σ' αυτούς που, κατά τα φαινόμενα, και στην αντίθετη περίπτωση, θα συμφωνούσαν. Όταν αυτή η βίαιη προπαγάνδα και πολεμική χρησιμοποιείται εναντίον συντρόφων, είναι πιο οδυνηρή κι από την κόψη του μαχαιριού κι όταν χρησιμοποιείται εναντίον αντιπάλων, έχει ακριβώς το αντίθετο απ' το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Προκαλεί την αποξένωση του κοινού από τις ιδέες μας και υψώνει ένα τείχος που μας χωρίζει απ' αυτό και που μας καταδικάζει να 'μαστε αιώνιοι ονειροπόλοι.

Θα ασχοληθώ τώρα με το ζήτημα της βίας - κι όχι μόνο της λεκτικής της έκφανσης - σε σχέση με τον αναρχισμό και τον επαναστατικό αγώνα ενάντια στην αστική τάξη και το κράτος.

Μιλώντας για τον λεκτικό εκφυλισμό ενός τμήματος του αναρχισμού (ή αυτού που περνιέται για αναρχισμός) κάτω από την επίδραση της αστικής τάξης - η οποία επηρεάζει ορισμένα καταπονημένα πνεύματα ώστε να αποδέχονται οτιδήποτε η αστική τάξη θέλει να πιστευτεί για τον αναρχισμό - έχω λόγους να επαναλαμβάνω αυτό που πολλές

φορές έχω δηλώσει και που δεν θα κουραστώ ποτέ να επαναλαμβάνω: Αναρχία σημαίνει άρνηση της βίας, κι έχει ως τελικό αντικειμενικό της σκοπό την ειρήνη ανάμεσα στους ανθρώπους. Ακόμη κι αν δεν έχω χρησιμοποιήσει αλλού αυτές ακριβώς τις λέξεις, πρόκειται πάντα για την ίδια αίτηση.

Αναρχία σημαίνει άρνηση της αυθεντίας, στο μέτρο που είναι δυνατή η εξάλειψη της από την ανθρώπινη κοινωνία. Η αναρχική κοινωνία θα καταστεί εφικτή μόνο όταν κάνα άτομο δεν θα έχει την δυνατότητα ή τα μέσα, εκτός από την πειθώ, ν' αναγκάσει κάποιο άλλο άτομο να κάνει πράγματα που δεν θέλει. Δεν μπορούμε να προβλέψουμε αν η εξάλειψη της ηθικής αυθεντίας θα καταστεί κι αυτή επίσης εφικτή στο άμεσο μέλλον. Η ολοκληρωτική της εξάλειψη ίσως να μην είναι δυνατή, κι ούτε γνωρίζω αν είναι επιθυμητή - σίγουρα όμως θα συρρικνωθεί ανάλογα με την σπουδαιότητα και την εξύψωση της ατομικής συνείδησης σε κάθε κοινωνική σφαίρα.

Υπάρχει ένα είδος αυθεντίας που προέρχεται από την εμπειρία ή την επιστημονική γνώση, και που η απόρριψη της όχι μόνο δεν είναι δυνατή αλλά θα ήταν και παράλογη, όπως ακριβώς παράλογο θα ήταν να εξεγερθεί ένας ασθενής ενάντια στις θεραπευτικές μεθόδους μιας ιατρικής αυθεντίας, να μην ακολουθήσει ένας κτίστης τα σχέδια του αρχιτέκτονα στο κτίσιμο ενός σπιτιού, ή να μην ακολουθήσει ένας ναυτικός τις οδηγίες του πιλότου στην πλοήγηση του καραβιού. Ο ασθενής, ο κτίστης, κι ο ναυτικός υπακούουν οικειοθελώς στον γιατρό, τον αρχιτέκτονα και τον πιλότο, επειδή έχουν αποδεχθεί ελεύθερα την τεχνική διεύθυνση των τελευταίων. Τότε λοιπόν, όταν εγκαθιδρύεται μια κοινωνία στην οποία δεν υπάρχουν μορφές αυθεντίας άλλες από αυτές της τεχνικής, της επιστημονικής γνώσης, και της ηθικής επιρροής, κανείς δεν μπορεί ν' αρνηθεί ότι αυτή είναι μια αναρχική κοινωνία.

Δεν παίζουμε με τις λέξεις. Σκοπεύω να μιλήσω για την πραγματική βία, αυτήν της υλικής δύναμης — ή απλώς για την απειλή χρησιμοποίησης αυτής της δύναμης — που χρησιμοποιείται ενάντια στην βούληση ενός ή περισσότερων ατόμων, καταπατώντας ή περιστέλλοντας την ελευθερία τους και προκαλώντας βλάβη ή πόνο. Δεν ισχυρίζομαι ότι θα εξασφαλίσουμε ποτέ τέλεια αναρχία και τέλεια κοινωνική ειρήνη - μια και τίποτα σ' αυτόν τον κόσμο δεν είναι τέλειο - όμως, δεν χωρά καμιά αμφιβολία ότι η απουσία καταναγκαστικής βίας αποτελεί το «εκ των ων ουκ άνευ» της αναρχικής κοινωνικής οργάνωσης.

Τότε, φυσικά, η βία θα καταστεί δυνατή κι απαραίτητη μόνο σαν μια μορφή αυτοάμυνας απέναντι στην αντικοινωνική βία, η οποία βρίσκεται έξω από τα πλαίσια μιας ελεύθερα αποδεκτής κοινωνικής σύμβασης, και προτίθεται να καταπατήσει την ελευθερία των ανθρώπων και να διαταράξει την γαλήνη τους. Οι καχύποπτοι κι εκείνοι που δεν θέλουν ούτε να ακούνε τον όρο «κοινωνική σύμβαση» θα ουρλιάξουν από αγανάκτηση - λες κι εμείς οι κοινωνικοί αναρχικοί θέλουμε να εγκαθιδρύσουμε ένα κράτος ή ένα υποχρεωτικό σύστημα κοινωνικής συμβίωσης για τον καθένα. Κάτι τέτοιο είναι εντελώς λανθασμένο. Στο φυλλάδιό του με τίτλο «Μεταξύ Αγροτών», ο Μαλατέστα σκιαγράφησε το ζήτημα με τον ακόλουθο τρόπο:

«Σ' αυτήν την περίπτωση», λέει ο Τζόρτζιο, ο ένας από τους χαρακτήρες του διαλόγου, «αυτό που θέλουμε να πετύχουμε με τη βία είναι να θέσουμε στην διάθεση όλων τα κύρια προϊόντα του εδάφους, τα μέσα εργασίας, τα κτίρια και τον υπάρχοντα πλούτο. Όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης της παραγωγής και διανομής των προϊόντων, οι άνθρωποι θα κάνουν αυτό που θέλουν... Μπορεί κανείς να προβλέψει σχεδόν με βεβαιότητα ότι σε κάποιες περιοχές θα εγκαθιδρυθεί ο κομμουνισμός, σ' άλλες ο κολλεκτιβισμός, και σ' άλλες διαφορετικά ίσως συστήματα και αρ-

γότερα, όταν θα έχουν γίνει φανερά και θα έχουν εκτιμηθεί τ' αποτελέσματα των διαφόρων συστημάτων, αυτό που θα φαίνεται καλύτερο θα γίνει αποδεκτό απ' όλους. Το βασικό εδώ είναι ότι κανείς δεν θα επιχειρήσει να επιβληθεί στους άλλους, ούτε να ιδιοποιηθεί τα μέσα παραγωγής και τη γη. Πρέπει να βρισκόμαστε σε ετοιμότητα για να εμπόδισουμε εξ αρχής κάθε τέτοια απόπειρα...».

Και στο ερώτημα τί θα κάναμε αν κάποιος αντιτίθετο σ' ό,τι οι υπόλοιποι είχαν συμφωνήσει ότι είναι το κοινό τους συμφέρον, ή αν κάποιος καταπατούσαν βιαίως τις ελευθερίες των άλλων, ή αν κάποιος αρνούσαν να εργαστούν και έβλαπταν τα συμφέροντα των υπολοίπων, ο Μαλατέστα απαντά:

«Στην χειρότερη περίπτωση... αν υπήρχαν κάποιιοι που δεν θα 'θελαν να εργαστούν, θα αναγκαζόμασταν να τους αποβάλλουμε από την κοινότητα, παρέχοντάς τους τα υλικά μέσα και τα εργαλεία που θα τους είναι απαραίτητα για να εργαστούν εκτός κοινότητας... Τότε (όταν επιχειρήσει κάποιος να καταπατήσει τις ελευθερίες των άλλων), φυσικά, θα ήταν απαραίτητη η προσφυγή στη βία, δεδομένου ότι, όσο άδικο είναι να καταπιέζει η πλειοψηφία την μειοψηφία, άλλο τόσο άδικο είναι και το αντίθετο αφού οι μειοψηφίες έχουν το δικαίωμα εξέγερσης, οι πλειοψηφίες έχουν το δικαίωμα αυτοάμυνας...». Στην περίπτωση αυτή, η ατομική ελευθερία δεν παραβλέπεται, γιατί «πάντοτε και σ' όλα τα πεδία οι άνθρωποι θα έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα πρόσβασης στις πρώτες ύλες και τα εργαλεία δουλειάς, δικαίωμα που τους παρέχει την δυνατότητα απόσχισης από την κοινότητα. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η ίδια συλλογιστική ισχύει και για τις μειοψηφίες, οι οποίες θα έχουν πάντα το δικαίωμα να ξεγείρονται ενάντια σε μια πλειοψηφία που θα ήθελε να καταστείλει τις επιθυμίες και την ελευθερία τους, αφού αν συνέβαινε κάτι τέτοιο η αναρχία θα υπήρχε μόνο κατ' όνομα

κι όχι στην πράξη. Όμως, ακόμη και σ' αυτήν την περίπτωση, θα είχαμε να κάνουμε με την αμυντική κι όχι την επιθετική βία, η αναγκαιότητα της οποίας θα έδειχνε, σε τελική ανάλυση, ότι η αναρχία δεν θα είχε ακόμη θριαμβεύσει.»

Υποστηρίζω, αναφορικά με μια μελλοντική ελευθεριακή και σοσιαλιστική κοινωνία, ότι η βία θα έπρεπε να ασκείται στον ελάχιστο δυνατό βαθμό και μόνο για αμυντικούς σκοπούς και ποτέ για επιθετικούς. Αναφέρομαι στη βία που στρέφεται ενάντια σε ανθρώπους, δεδομένου ότι ο αγώνας για την επιβίωση θα εμπεριέχει πάντοτε έναν ορισμένο βαθμό βίας που, αν και δεν θα στρέφεται κατά ανθρώπων, θα στρέφεται ασφαλώς ενάντια στις τυφλές δυνάμεις της φύσης. Όπως έδειξαν οι Γκωτιέ, Κροπότκιν, Λανεσάν και άλλοι, ο αγώνας για την επιβίωση μεταξύ των ανθρώπων θα έπρεπε να αντικατασταθεί από την συνεργασία, την αλληλοβοήθεια, από τον αγώνα ενάντια στην φύση, ώστε να επιτύχουμε τον μέγιστο δυνατό βαθμό ευημερίας.

Όσον αφορά το παρελθόν, θα χρειαστεί να γίνει μια πλήρης ιστορική μελέτη για να καθοριστεί ποιες περιπτώσεις κοινωνικής βίας υπήρξαν επωφελείς και ποιες επιβλαβείς, ποιες χρήσιμες και ποιες επιζήμιες για την ανθρώπινη ευημερία και πρόοδο. Ασφαλώς πολλοί πόλεμοι φαίνεται πως είχαν ευεργετικές επιπτώσεις, μολονότι ο πόλεμος καθαυτός είναι κακό πράγμα. Μπορεί όμως, κανείς, μελετώντας τους καλά, ν' ανακαλύψει επίσης τις βλαβερές τους συνέπειες, δεδομένου ότι τα ιστορικά συμβάντα δεν μπορούν να διαχωριστούν απόλυτα σε κακά και καλά, σε ευεργετικά και καταστροφικά. Όμως, θ' αφήσουμε κατά μέρος το παρελθόν, για το οποίο η γνώμη μου είναι γενικά ότι οι πιο χρήσιμες περιπτώσεις κοινωνικής βίας σχετίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό με τις διάφορες επαναστάσεις ενάντια στις τυραννίες που καταπίεζαν πολιτικά και οικο-

νομικά τους λαούς.

Κανείς μέχρι τώρα δεν αμφισβήτησε την χρησιμότητα ορισμένων περιπτώσεων ατομικής και συλλογικής βίας, από τον Αρμόδιο ή τον Φελίξ Ορσιάλ, από την εξέγερση του Σπάρτακου - παρ' όλο που αμαυρώθηκε από τις λεηλασίες - μέχρι τις άπειρες παρεκτροπές και μεταπτώσεις της μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης. Επαναλαμβάνω όμως ότι θ' αφήσουμε το παρελθόν διότι αυτό που μας ενδιαφέρει είναι το παρόν, και, συγκεκριμένα, αυτό που αφορά τον αναρχισμό.

Λόγου χάρη, μπορούμε άραγε να πούμε ότι η βία που συνεπάγεται ο σημερινός αγώνας είναι από κάθε άποψη καταδικαστέα; Ασφαλώς όχι. Μια εφημερίδα της Ρώμης που με ρώτησε σχετικά μ' αυτό έλαβε την απάντηση - την οποία επέλεξαν να μην δημοσιεύσουν - ότι δεν επιλέγουμε εσκεμμένα τη βία για τη βία αλλά μας αναγκάζουν να το κάνουμε οι ιδιαίτερες συνθήκες του αγώνα. Στη σημερινή κοινωνία, η βία υπάρχει παντού και κάθε πόρος μας απορροφά την επίδραση και την προκλητικότητά της συχνά πρέπει να καταβροχθίσουμε κι εμείς με την σειρά μας μόνο και μόνο για να μη μας καταβροχθίσουν.

Ασφαλώς αυτό είναι οδυνηρό και αντιφάσκει με τα αναρχικά μας αισθήματα. Τί μπορούμε όμως να κάνουμε; Ακόμη δεν έχουμε τη δύναμη να επιλέξουμε ορισμένες μορφές κοινωνικής ζωής και ν' απορρίψουμε άλλες, να επιλέξουμε τα είδη των ανθρώπινων σχέσεων που εναρμονίζονται περισσότερο με τις ιδέες μας. Από τη στιγμή που δεν θέλουμε να είμαστε μόνο μια σχολή φιλοσοφικών συζητήσεων αλλά και ένα επαναστατικό κίνημα, πρέπει να χρησιμοποιούμε τις μεθόδους που μας επιβάλλονται από την κατάσταση και που μας ωθούν να χρησιμοποιήσουμε οι πράξεις των εχθρών μας, μεθόδους που χρησιμοποιούν οι ίδιοι.

Μ' αυτήν την έννοια, μπορούμε να πούμε ότι οι αναρ-

χικοί κι οι επαναστάτες βρίσκονται σε νόμιμη θέση άμυνας κατά την εξέγερση τους ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση. Οι καταπιεσμένοι κι οι εκμεταλλεζόμενοι ποτέ δεν ασκούν πρώτοι βία, γιατί η πρωταρχική βία ασκείται από τους καταπιεστές και τους εκμεταλλευτές - ακριβώς γιατί η εκμετάλλευση κι η καταπίεση συνιστούν διαρκείς μορφές βίας πολύ πιο τρομακτικές από κάθε πράξη ατομικής εξέγερσης ή, ακόμη, από κάθε πράξη ενός εξεγερμένου λαού που εξάντλησε την υπομονή του. Όλοι γνωρίζουμε ότι ακόμη κι η αιματηρότερη επανάσταση δεν προξένησε τόσο πολλά θύματα όσο ένας κοινός πόλεμος σύντομης διάρκειας, ή, ακόμη, όσο ένας μόνο χρόνος αθλιότητας της εργατικής τάξης.

Μπορούμε άραγε να συμπεράνουμε απ' αυτό ότι οι αναρχικοί αποδοκιμάζουν πάντα τη βία, εκτός από τις περιπτώσεις της αυτοάμυνας απέναντι στις μεμονωμένες και εφήμερες ατομικές ή συλλογικές επιθέσεις; Ούτε να το σκέφτεστε και οποιοσδήποτε θα επιθυμούσε να μας προ-σάψει μια τέτοια βλακώδη ιδέα είναι άσχετος και κακοπροαίρετος. Εξίσου όμως άσχετο και κακοπροαίρετο θα ήταν να υποστηριχθεί ότι είμαστε πάντοτε και με κάθε κόστος υπέρ της βίας. Η βία, πέρα από το ότι αντιφάσκει καθεαυτή με τη φιλοσοφία του αναρχισμού, μας θλίβει γιατί προκαλεί δάκρυα και πόνο. Μπορεί να είναι αναγκαία η χρήση της, όμως, αν και θα ήταν ασυγχώρητη αδυναμία η καταδίκη της βίας την στιγμή που αυτή είναι απαραίτητη, θα ήταν επίσης κατακριτέα η χρήση της όταν είναι παράτολμη, ανώφελη ή αντίθετη με τα συμφέροντά μας.

Συνοπτικά, και αυτό ισχύει για όλους τους επαναστάτες, δεν θα έπρεπε ποτέ να απαρνούμαστε την κρίση μας. Αν θέλουμε να εκδώσουμε μια εφημερίδα, ένα φυλλάδιο, να οργανώσουμε ένα συνέδριο ή μια συνάντηση, υπολογίζουμε πάντοτε, στην αρχή, αν αξίζει ο κόπος να σπαταλή-

σουμε χρόνο και χρήμα, και αποφασίζουμε θετικά όταν συμπεραίνουμε ότι τα πιθανά αποτελέσματα αξίζουν τον κόπο που απαιτείται για να επιτευχθούν. Γιατί, λοιπόν, δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε την ίδια διαδικασία λήψης αποφάσεων όταν το κόστος - όπως ορθώς σημειώνει ο Μαλατέστα - υπολογίζεται σε ανθρώπινες ζωές, για να δούμε αν το κόστος αυτό θα φέρει στο ελάχιστο, το ίδιο ή παρόμοιο αποτέλεσμα που θα έφερνε κάποια άλλη μορφή προπαγάνδας; Ασφαλώς στα ερωτήματα αυτά δεν είναι δυνατόν να υπολογίσουμε ακριβώς τα υπέρ και τα κατά κάθε ενέργειάς· όμως, οι παραπάνω σκέψεις διατηρούν την σπουδαιότητα τους αναλογικά: ως γενικός κανόνας, η λογική θα έπρεπε να είναι προτιμότερη από το τυχαίο ή το παράλογο.

Για να θέσω ένα παράδειγμα, αν σ' οποιαδήποτε δεδομένη στιγμή ήταν απαραίτητο, για τον θρίαμβο της επανάστασης, να πυρπολήσω μια βιβλιοθήκη, εγώ, που αγαπώ τα βιβλία, θα το θεωρούσα έγκλημα να αντιταχθώ σε μια τέτοια ενέργεια, μολονότι θα θεωρούσα συμφορά αυτήν την πυρπόληση. Η βία του ριζοσπάστη, ανεξάρτητα από το πόσο αμείλικτη μπορεί να είναι, ασκείται πάντοτε καλοπροαίρετα: «Διαπράττει ωμότητες με βαθύτατη συμπόνια», λέει ο Χουάν Μπόβιο. Παρομοίως, η αγάπη είναι ο οδηγός του γιατρού όταν χειρουργεί έναν ασθενή. Τί θα λέγαμε όμως για τον χειρουργό εκείνο που θα εγχείριζε απλώς για την απόλαυση της εγχείρισης;

Για να θέσω ένα καταλληλότερο παράδειγμα, στη Ρωσία, όλες οι επιθέσεις κατά της κυβέρνησης, κατά των αντιπροσώπων της και των υποστηρικτών της θεωρούνται δικαιολογημένες ακόμη και από τους αντιπάλους μας και τους μετριοπαθέστερους παρτιζάνους μας - ακόμη κι όταν τραυματίζονται αθώοι. Οι ίδιοι όμως άνθρωποι θα αποδοκίμαζαν αυτές τις ενεργείες αν διαπράττονταν αδιάκριτα ενάντια σε ανθρώπους που περπατάνε στο δρόμο, που πη-

γαίνουν στο θέατρο ή κάθονται στο καφενείο.

«Η νέα κοινωνία δεν πρέπει ν' αρχίσει με μια χυδαία πράξη» είπε ο Νικόλα Μπαρμπάτα στην αξέχαστη δήλωση του μπροστά στο στρατοδικείο, θα ήταν χυδαίο να εγκληματεί κανείς παρακινούμενος από μια συναισθηματική έκρηξη την στιγμή που απαιτείται επαναστατική δράση θα ήταν όμως εξίσου λάθος να ελπίζουμε στον θρίαμβο μιας βίαιης επανάστασης που διέπεται από το μίσος, και η οποία, όπως έδειξε σ' ένα άρθρο του ο Μαλατέστα πριν από 12 ή 14 χρόνια, θα μας οδηγούσε σε μια νέα τυραννία ακόμη κι αν καλυπτόταν με τον μανδύα της αναρχίας.

Η ΒΙΑΙΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Ένας από τους λόγους που η επαναστατική, και συγκε-
κριμένα η αναρχική προπαγάνδα δεν εισακούεται και δεν
πείθει τόσο εύκολα είναι γιατί χρησιμοποιεί μια μορφή και
μια γλώσσα τόσο προσβλητική ώστε αντί να προκαλεί την
συμπάθεια, την απωθεί — και μαζί μ' αυτή απωθεί και το
ενδιαφέρον όσων την ακούνε.

Θυμάμαι την πρώτη φορά που το βλέμμα μου έπεσε
πάνω σε αναρχικά περιοδικά: το ύφος τους, αντί να με
πείσει, με ενόχλησε, και πιθανώς δεν θα γινόμουν ποτέ
αναρχικός αν - πέρα από την ανάγνωση περιοδικών - δεν
ανανεωνόταν το ενδιαφέρον μου από την καλοπροαίρετη
συζήτηση μ' έναν φίλο μου και από την προσεκτική ανά-
γνωση βιβλίων και φυλλαδίων με ήπια, σοβαρή και μη μο-
χθηρή φρασεολογία, θυμάμαι, επίσης, ότι αυτό που τρά-
βηξε την προσοχή μου και προκάλεσε την συμπάθειά μου
για τον αναρχισμό ήταν ακριβώς η προσβλητική γλώσσα
με την οποία επιτίθεντο σ' αυτόν οι αστοί συγγραφείς κάθε
απόχρωσης κατά την περίοδο 1892- 93.

Διαβάζοντας εκείνες τις βίαιες φραστικές επιθέσεις
ένοιωσα την ανεπάρκεια των επιχειρημάτων των εξουσια-
στών ήταν αυτή ακριβώς η αθλιότητα της επιχειρηματολο-
γίας ενάντια στον αναρχισμό που με έπεισε αφ' ενός για
το έλλογο της ελευθεριακής θεωρίας, και αφ' ετέρου ότι,
όταν η προπαγάνδα στοχεύει περισσότερο να πείσει παρά

να αποθαρρύνει, τότε, όσο πιο φτωχό είναι ένα επιχείρημα τόσο πιο προσβλητική είναι η γλώσσα. Έκτοτε, κάθε φορά που εμπλέκομαι σε μια πολεμική δεν νιώθω ποτέ πιο σίγουρος για τον εαυτό μου απ' όσο όταν μου επιτίθενται χυδαία: «Εξοργίστηκες; Είναι γιατί κάνεις λάθος», συνηθίζω να λέω στον εαυτό μου όταν σκέπτομαι τον αντίπαλο μου.

Κι αυτό που μ' ευχαριστεί είναι ότι η δική μου συμπεριφορά επιδεικνύεται από όλους τους πιο αξιόλογους και με επιστημονική μόρφωση και καλλιεργημένους αναρχικούς, και καταδεικνύεται από την αποτελεσματικότητα της προπαγάνδας τους. Ενθουμούμενος την έκδοση της *La Revolte*, ο Πιότρ Κροπότκιν σημειώνει:

«Το περιοδικό μας είχε συνηθισμένη μορφή αλλά επαναστατικό περιεχόμενο... Τα σοσιαλιστικά περιοδικά καταντούν συχνά ιερεμιάδες για τις υπάρχουσες συνθήκες... η αθλιότητα, η δυστυχία κλπ. περιγράφονται με έντονα χρώματα. Για να καταπολεμήσουν τα καταθλιπτικά αισθήματα που δημιουργούν αυτές οι θρηνωδίες, προσφεύγουν συνεχώς στην μαγεία των βίαιων εκφράσεων, με τις οποίες επιχειρούν να ενθαρρύνουν τους αναγνώστες τους... Πιστεύω αντίθετα, ότι ένα επαναστατικό περιοδικό πρέπει πάνω απ' όλα να καλωσορίζει τα προμηνύματα που συνθέτουν παντού το πρελούδιο της έλευσης μιας νέας εποχής, την γέννηση νέων μορφών κοινωνικής ζωής, την επέκταση της εξέγερσης ενάντια στους παλιούς θεσμούς... Αυτό που κάνει τον εργάτη να νιώθει ότι η καρδιά του χτυπά στον ίδιο ρυθμό με την καρδιά της ανθρωπότητας σ' ολόκληρο τον κόσμο, αυτό που συμβάλλει στην εξέγερση ενάντια στην υλική αδικία σε μια προσπάθεια να δημιουργήσει νέες κοινωνικές συνθήκες, αυτό υποστηρίζω ότι θα έπρεπε να είναι η κύρια αποστολή ενός επαναστατικού περιοδικού.»

Δεδομένου ότι αντικειμενικός σκοπός της προπαγάνδας

είναι να πείθει, είναι απαραίτητο να γνωρίζει κανείς πώς να χρησιμοποιεί την κατάλληλη γλώσσα, θυμάμαι έναν Γάλλο αναρχικό, ο οποίος, σε άρθρα, σε συνέδρια, ακόμη και σε διαπροσωπικές συζητήσεις, αρχίζει προσφωνώντας τους αντιπάλους του «κτῆνη», είτε αυτοί είναι παπάδες, επιχειρηματίες, ρεπουμπλικάνοι, είτε σοσιαλιστές ή ακόμη και αναρχικοί που δεν συμμερίζονται τις απόψεις του. Φαίνεται να είναι αντίπαλό μας να μας απειλεί τόσο χυδαία. Αν αυτό δεν οδηγήσει σε γρονθοκοπήματα, είναι τουλάχιστον στον σίγουρο ότι ποτέ δεν θα μας πείσει, ακόμη κι αν έχει με το μέρος του όλα τα δίκια του κόσμου.

Θα έπρεπε λοιπόν να φορέσουμε γάντια για να αγωνιστούμε ενάντια στους εχθρούς μας και σ' αυτούς που εξαπατούν το κοινό; Ασφαλώς όχι, αλλά εξακολουθεί να είναι προτιμότερη η χρήση της λεκτικής βίας παρά της μη λεκτικής. Σίγουρα οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται πλέον αρκετά και μισούν τους καταπιεστές τους, έτσι δεν είναι ανάγκη να φοβόμαστε να μιλήσουμε. Σε ορισμένες περιπτώσεις θα ήταν ευτελές και επικίνδυνο να κατασιγάσουμε την αγανάκτησή μας. Αλλά το να είμαστε πάντοτε αγανακτισμένοι, σ' οποιαδήποτε περίπτωση, ακόμη κι όταν μιλάμε για τον ιστορικό υλισμό, τον ατομικισμό ή την συσσώρευση του κεφαλαίου, είναι παιδαριώδες και κινδυνεύουμε να μην μας παίρνουν στα σοβαρά οι αντίπαλοί μας, συνηθισμένοι όπως είναι στις υπερβολές της φρασεολογίας, η οποία τελικά χάνει εντελώς την αποτελεσματικότητά της.

Γνωρίζω ορισμένες σχετικά ελεύθερες χώρες όπου η γραπτή προπαγάνδα δεν εμποδίζεται κι όπου οι πιο αχαλίνωτες φαντασιώσεις, μαζί με την πιο επιθετική φρασεολογία που είναι πρόσφορη σ' όποιον θέλει να επιτεθεί στην «ειδεχθή αστική τάξη», μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μια επίθεση ενάντια σ' όλον τον κόσμο. Η αστυνομία των χωρών αυτών δεν έχει λόγους να ανησυχεί, γιατί αυτοί που γράφουν με τέτοιο μένος εξαντλούν σύντομα ολόκληρο το

οπλοστάσιο της βίαιης ρητορικής τους και δεν επηρεάζουν καθόλου τους αναγνώστες τους. Το χειρότερο είναι ότι, όταν φθάσει η ώρα που είναι πράγματι ανάγκη να υψώσουν τον τόνο της φωνής τους σε άρθρα και συζητήσεις, οι συγγραφείς κι οι ρήτορες αυτοί είναι ανίκανοι να δημιουργήσουν την παραμικρή εντύπωση σ' ένα κοινό που έχει ήδη βαρεθεί την δηκτικότητά τους. Και τότε η προπαγάνδα χάνει τα 3/4 της αξίας της.

Είμαστε συχνά οξείς στην προπαγάνδα μας, όχι για να πείσουμε αλλά μάλλον για να καταβάλουμε τους αντιπάλους μας ή για να προβούμε σε μια «χαριτωμένη» λογοτεχνική χειρονομία. Αυτό συνέβη και με τον Τεγιάντ, ο οποίος έγραφε αξιοθαύμαστες πεζές και έμμετρες απολογίες για κάθε φυσικά βίαιη πολιτική επίθεση, και ο οποίος, όμως, άλλαξε στάση μετά από φυλάκιση ενός χρόνου και έγινε μέλος του εθνικιστικού κόμματος, γιατί αν εξακολουθούσε την αναρχική απολογητική, αυτό θα είχε άσχημες συνέπειες για τον ίδιο.

Η «χαριτωμένη χειρονομία» μπορεί να είναι καλή και χρήσιμη - μόνο, όμως, όταν την κάνουμε με εντιμότητα και αξιοπρέπεια, όταν η θρασύτητά μας στοχεύει άμεσα τον εχθρό, κι όταν αναλαμβάνουμε και την ευθύνη για αυτήν. Τότε τα λόγια γίνονται πράξη και οδηγούν στην προπαγάνδα με την πράξη. Πολλές φορές έχουμε δει ότι, όταν οι αναρχικοί που θεωρούνται άτολμοι βρεθούν στην κατάλληλη περίπτωση, γίνονται ήρωες μπροστά στις ξιφολόγους ή στα δικαστήρια, ενώ αντίθετα έχουμε δει πολλούς τρομερούς φωνακλάδες να σωπαίνουν μπροστά στον κίνδυνο, ή, ακόμη χειρότερα, να γελοιοποιούνται, όπως μερικοί από τους πιο φανατικούς εκδότες του *Sempre Avanti*, του *Lioma*, και του *Ordine* του Τορίνο, οι οποίοι το 1893-1894 έγραφαν με τον δυναμίτη πλάι τους, αλλά όταν οδηγήθηκαν στο δικαστήριο αποκήρυξαν τον αναρχισμό, προσκάλεσαν τον παπά της ενορίας για να πιστοποιήσει

τον καλό τους χαρακτήρα, αφού προηγουμένως κοινώνησαν ευλαβικά, και αποκάλεσαν τους εαυτούς τους εξελικτικούς Σπενσερικούς αναρχικούς, κι άλλα ακόμη χειρότερα. Όταν η βίαη φρασεολογία έχει καλλιτεχνικές αρετές ή ένα κατά βάση σωστό περιεχόμενο, είναι λιγότερο βλαβερή στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, όμως, οι βιαιότερες δηλώσεις εκφέρονται μ' ένα λεξιλόγιο που προκαλεί γέλια ή δάκρυα.

Φυσικά, τα προηγηθέντα θα πρέπει να διαβαστούν με προσοχή, αφού, δυστυχώς, σ' ορισμένους κύκλους, η οξεία γλώσσα στην προπαγάνδα και την πολεμική έχει γίνει τόσο συνήθης ώστε πολλοί την θεωρούν επιβεβλημένη και θα προσβληθούν από τα λεγόμενα μου. Δεν αναφέρομαι όμως σ' αυτούς τους θαρραλέους και πιστούς συντρόφους, ή, καλύτερα, ναι, σ' αυτούς αναφέρομαι, για να τους πείσω όμως για τα προηγούμενα γεγονότα - ότι, δηλαδή, είναι επιζήμιο για την διάδοση των ιδεών μας να εμμένουμε σε ανεπαρκείς και βλαβερές μεθόδους. Εάν σκεφτούν λογικά όσοι διαβάζουν αυτά που λέω, δεν θα ενοχληθούν επειδή ξύνω πληγές. Αναμφίβολα, θα προκαλέσω αυτούς τους λίγους που γνωρίζουν ότι προσφέρουν κακό έργο με ανομολόγητο σκοπό την προσωπική τους ματαιοδοξία ή επιτυχία ή ψευτοεπαναστατική δόξα.

Αληθεύει ότι πολλοί απ' αυτούς που μιλούν ηχηρά γνωρίζουν επίσης και πώς να εργάζονται αποτελεσματικά και υπάρχουν κι αυτοί που δεν περιορίζονται στη χρήση μιας μετριοπαθούς φρασεολογίας αλλά είναι και μετριοπαθείς στην ουσία, στις πράξεις, θαυμάζω τους μεν και περιφρονώ τους δε, και νιώθω κοντύτερα στους πρώτους ακόμη κι αν μας χωρίζουν διαφορές σε θέματα θεωρίας ή τακτικής. Εξακολουθεί όμως ν' αληθεύει ότι θα έπρεπε να ενεργούμε δίχως να ξεχνάμε τον σκοπό.

Στόχος της προπαγάνδας και της πολεμικής είναι να πείθει. Έτσι, λοιπόν, δεν μπορούμε να πείσουμε χρησιμο-

ποιώντας βίαη φρασεολογία, προσβολές και ύβρεις, αλλά μάλλον με την ευγένεια και το παράδειγμα της στάσης μας και των πράξεών μας. Μόνο όταν μια δύναμη που μας απειλεί ή μας καταπιέζει, τοποθετήσει ένα υλικό εμπόδιο στο δρόμο μας, ένα εμπόδιο που δεν μπορούμε να υπερπηδήσουμε δίχως να καταφύγουμε στη βία - είτε αυτό είναι η παρεμπόδιση της προπαγάνδας μας, είτε ένα εμπόδιο στο κίνημά μας, είτε ο βάνουσος περιορισμός της ελευθερίας και της ευημερίας μας - μόνο τότε η χρήση της βίας είναι έλλογη τότε, όμως, το να είσαι «βίαιος» στα λόγια θα ήταν πολύ γελοίο. Επί παραδείγματι, θα έλεγα ότι είναι γελοίο να προσπαθούμε να πείσουμε τους ανθρώπους χρησιμοποιώντας βία, όπως ακριβώς γελοίο θα ήταν να προσπαθήσουμε να καταστήσουμε νικηφόρο μια επανάσταση με γραπτά ή προφορικά επιχειρήματα.

Σύμφωνα με όσα είπα έως τώρα, δεν είναι δειλοί όλοι όσοι κραυγάζουν με βιαιότητα, όπως δεν είναι φτιαγμένοι από την στόφα του ήρωα όλοι αυτοί που μιλούν με ήπιους τόνους όμως η ζημιά που προκαλούν οι συνήθειες των πρώτων στην προπαγάνδα μας είναι απείρως μεγαλύτερη από την ζημιά που προκαλούν οι συνήθειες των δεύτερων. Αν αύριο, την στιγμή του υλικού αγώνα, αποδεικνύονται δειλοί αυτοί που δεν κάνουν τον ιεροκήρυκα και δεν περνούν για σκληροί, αυτό θα ήταν μεν κακό αλλά θα ήταν ένα κακό που δεν θα έλκυε την προσοχή. Αν όμως αποδεικνύονταν δειλοί αυτοί που ρητορεύουν για τα βήσασα και προκαλούν την αντιπάθεια όσων διαφωνούν μαζί τους, αυτό θα ήταν καταστροφικό. Και ο λαός και οι αντίπαλοί μας θα είχαν ευνόητους λόγους, εκ πρώτης όψεως, να μην μας πάρουν στα σοβαρά.

Αληθεύει ότι τα ωμά λόγια που σε ήσυχους καιρούς είναι ένα ηθικό χαστούκι στο πρόσωπο, στην πράξη γίνονται απαραίτητα όταν βρισκόμαστε αντιμέτωποι με ένα γεγονός που προκαλεί την αγανάκτηση ή την αντίθεση μας στην

παραδεδεγμένη ατιμία. Όμως, τα σκληρά λόγια διαμαρτυρίας και το ηθικό χαστούκι στο πρόσωπο είναι τόσο πιο αποτελεσματικά όσο λιγότερο χρησιμοποιούνται.

Καλύτερα να προσπαθείτε να χρησιμοποιείτε ήπια γλώσσα, η οποία βασικά εκφράζει αυτό που θέλετε να πείτε ασυμβίβαστα και πληρέστερα, και να προσπαθείτε να εθίσετε τους αναγνώστες σας στην ήπια μορφή πολεμικής. Τότε, όταν έχετε λόγους να υψώσετε τον τόνο της φωνής σας, θα δείτε ότι γίνεστε καλύτερα κατανοητοί απ' ό,τι αν ουρλιάζατε διαρκώς σαν δαίμονες.

Στην προπαγάνδα είναι πάντοτε απαραίτητο να αγγίζουμε την χορδή που πάλλει την ανθρώπινη καρδιά, κι αυτό θα είναι δύσκολο εάν εθίσετε το πνεύμα σας στη βία. Μετά την πρώτη εντύπωση ακολουθεί η συνήθεια. Μοιάζει μ' αυτόν που αρχικά εντυπωσιάζεται πάρα πολύ από τον κρότο ενός πιστολιού, αργότερα όμως δεν ταραάζεται ούτε στο ελάχιστο όταν βρεθεί σε ακτίνα βολής. Και είναι ανάγκη να παροτρύνουμε αδιάκοπα ώστε να έλκουμε την προσοχή στα επιχειρήματά μας.

Μπορεί κανείς δικαίως να παρατηρήσει ότι ζούμε μέσα σ' ένα τόσο βίαιο και φρικτό [Σ.τ.μ.: κοινωνικό] περιβάλλον ώστε δεν είναι δυνατόν να διατηρούμε πάντοτε την επιθυμητή ηρεμία. Κανείς δεν διαφωνεί οι παρατηρήσεις μου έχουν αξία αποδείξεως μόνο για όσους είναι αφοσιωμένοι στην προπαγάνδα. Παρομοίως, αληθεύει ότι υπάρχουν θεσμοί και πρόσωπα στα οποία δεν είναι δυνατόν να δείξουμε ανοχή, ενάντια στα οποία έχουμε το ιερό καθήκον να αγωνιστούμε «χωρίς σεβασμό και χωρίς αβρότητες», όπως λέει ο ποιητής μας. Επί παραδείγματι, όταν αναφέρεται κανείς στην κυβέρνηση θα ήταν ανόητο να ψάχνει για ευφημισμούς.

Η αλήθεια είναι ότι, όταν μιλά κανείς με άσχημο τρόπο για τους πάμπτωχους ανθρώπους, πρέπει αναγκαστικά να είναι πολύ προσεκτικός και να μην τους αποδίδει ενέργειες

που ποτέ δεν διέπραξαν, ώστε να μην τους δίνει την αφορμή να διαμαρτυρηθούν και να διακηρύξουν την κατ'ολοσύνη τους και την αξιοπρέπειά τους. Με την υπέρμετρη προτίμηση στις υπερβολές αυτού του είδους, δώσαμε το δικαίωμα στους αντιπάλους μας να λένε: «Βρέχει. Είναι λάθος της κυβέρνησης!» Όλες όμως οι κυβερνήσεις, μολονότι δεν ευθύνονται για την βροχή, προκαλούν πολύ πιο μεγάλη ζημιά και δεν είναι ανάγκη να φοβάται κάποιος να τους επιτεθεί. Κανείς δεν μπορεί ποτέ να επιτεθεί αρκετά στις κυβερνήσεις, στους παπάδες και στα αφεντικά, και αν η βίαη προπαγάνδα και πολεμική ασκείται αποκλειστικά εναντίον τους, τότε δεν χρειάζεται να ειπωθεί τίποτε άλλο, αρκεί απλώς σ' ότι ήδη ανέφερα.

Όμως η «βία» της γλώσσας στην προπαγάνδα και την πολεμική, η «βία» του γραπτού και προφορικού λόγου, η οποία κατά καιρούς οδηγεί δυστυχώς στη φυσική βία ενάντια σε άτομα, η «βία» που πάνω απ' όλα αποδοκιμάζω, είναι αυτή που χρησιμοποιείται ενάντια σ' άλλες προοδευτικές οργανώσεις λιγότερο ή περισσότερο επαναστατικές, δεν έχει σημασία, που συγκροτούνται από ανθρώπους που τους καταπιέζουν και τους εκμεταλλεύονται όπως κι εμάς, ανθρώπους σαν κι εμάς που επιθυμούν να επιφέρουν θετικές αλλαγές στην σημερινή κοινωνικο-πολιτική κατάσταση. Αυτές οι οργανώσεις, που εποφθαλμιούν την εξουσία, όταν αναρριχηθούν σ' αυτήν θα γίνουν αναμφίβολα εχθροί των αναρχικών. Καθώς όμως αυτό απέχει πολύ ακόμη από το σήμερα, καθώς οι προθέσεις τους μπορεί να 'ναι καλές και θέλουν επίσης να απαλλαγούν από πολλά κακά τα οποία θέλουμε κι εμείς να εξαλείψουμε, και καθώς έχουμε πολλούς κοινούς εχθρούς ενάντια στους οποίους θα έπρεπε, ίσως, να διεξαγάγουμε περισσότερες από μια μάχες, είναι ανώφελο - αν όχι επιζήμιο - για τα συμφέροντά μας να τους μεταχειριζόμαστε άσχημα, δεδομένου ότι αυτό που μας χωρίζει σήμερα είναι η διαφορά από-

ψεων και το να μεταχειριζόμαστε άσχημα κάποιον επειδή δεν σκέφτεται ή δεν δρα σαν κι εμάς αποτελεί μεγάλο θράσος, μια αντικοινωνική πράξη.

Η προπαγάνδα και η πολεμική που στρέφονται ενάντια στα μέλη των άλλων οργανώσεων θα έπρεπε, για να τα προσελκύσει, να τα πείσει για την αξία της συλλογιστικής μας. Ό,τι αναφέραμε σε γενικές γραμμές, ότι αυτοί που δέχονται κακή μεταχείριση πείθουν τον εαυτό τους ότι είναι κακοί, ισχύει κυρίως για τα αφομοιώσιμα στοιχεία - τους νέους, τους εργάτες, τα ήδη αφυπνισμένα μυαλά, αυτούς που ήδη πορεύονται στο δρόμο προς την αλήθεια. Ο αντίκτυπος της κακομεταχείρισης μάλλον βραδύνει παρά συντομεύει την πορεία αυτή. Μερικοί από τους ηγέτες αυτών των οργανώσεων μπορεί να είναι προδότες, πέστε μου όμως, είμαστε σίγουροι ότι δεν υπάρχουν και στις δικές μας γραμμές άτομα που κάνουν την ίδια δουλειά; Μήπως θα έπρεπε να επιτεθούμε σ' όλους, να τους βάλουμε στο ίδιο τσουβάλι την στιγμή που αυτό που θέλουμε είναι να επιτεθούμε σ' όσους δουλεύουν προδοτικά κι όχι σε κάθε μέλος της οργάνωσης; Ασφαλώς πολλές από τις πεποιθήσεις των οργανώσεων αυτών είναι εσφαλμένες, για να καταδείξουμε όμως το λάθος τους δεν χρειάζεται να τους βρίσουμε ορισμένες από τις μεθόδους τους είναι επιζήμιες για τον επαναστατικό σκοπό, ενεργώντας όμως διαφορετικά, με τον δικό μας τρόπο και χρησιμοποιώντας το παράδειγμα και λογικά επιχειρήματα, θα τους δείξουμε ότι οι δικές μας μέθοδοι είναι καλύτερες.

Αυτό που με οδήγησε στο να εκφράσω οτιδήποτε ειπώθηκε σ' αυτό το φυλλάδιο, ήταν ένα φαινόμενο που παρατήρησα στο δικό μας κίνημα. Έχουμε εθιστεί τόσο πολύ στο να κραυγάζουμε για οτιδήποτε, ώστε έχουμε χάσει σιγά-σιγά την εκτίμησή μας για την αξία των λέξεων και για το διαφορετικό νόημα της κάθε μιας. Τα ίδια υποτιμητικά επίθετα χρησιμοποιούνται αδιάκριτα ενάντια σε πα-

πά, σε μοναρχικό, σε ρεπουμπλικάνο, σε σοσιαλιστή, ακόμη και σ' εκείνους τους αναρχικούς που έχουν την αυτάρχεια να μην σκέφτονται σαν κι εμάς — κι αυτό είναι ένα βασικό ελάττωμα.

Χωρίς να θέλω να αναφερθώ επί μακρόν στις αμέτρητες φορές που έχω ακούσει τις λέξεις «παραπλανητές», «κληρικοί», «τρελοί», «δειλοί» κι άλλες παρόμοιες αβρότητες ανάμεσα σε καλούς συντρόφους, θα είναι αρκετό να δώσω ένα παράδειγμα που βρήκα (και παραθέτω μετά βδελυγμίας) σ' ένα περιοδικό που αυτοαποκαλείται «αναρχικό». Στη στήλη αλληλογραφίας υπάρχει το γράμμα ενός ανταποκριτή ονόματι «Φουλάνο» (δεν είναι το πραγματικό του όνομα), ο οποίος υπόσχεται ότι «στο επόμενο συνέδριο των κοινωνικών αναρχικών, στη Ρώμη, θα τους ρίξει βόμβα.» Αυτό θα περνούσε σαν ένα αστείο, ένα αρρωστημένο — ασφαλώς — αστείο, αν ολόκληρο το περιοδικό δεν αποτέλούσε ένα πιστοποιητικό αυτής της μνησίκακης και σχεδόν ξεχειλίζουσας από μίσος φράσης.

Είναι κοινός τόπος ότι οι φιλονικίες μεταξύ αδελφών αποτελούν ένα πολύ συνηθισμένο φαινόμενο... κι αυτό οδηγεί σε μια άθλια αδελφική σχέση, θέλω να εναντιωθώ σ' αυτές τις θλιβερές και οδυνηρές μεθόδους. Στα μάτια μου, ως μόνη κατάλληλη μέθοδος φαντάζει η μη προσφυγή σε προσβολές ή, το πολύ, να περιοριζόμαστε στο να εκθέτουμε αυτούς που χρησιμοποιούν βίαιη γλώσσα ή που έρχονται για να σπείρουν σύγχυση και διχόνοια στο κίνημά μας.

Εξακολουθώ να πιστεύω ότι θα ήταν καλύτερα να προσπαθήσουμε να γνωρίσουμε ο ένας τον άλλον, και πάνω απ' όλα να εργαστούμε δίχως να ξεχνάμε το γεγονός ότι έχουμε απέναντί μας τους εχθρούς μας, τους αληθινούς εχθρούς μας που περιμένουν κάποια στιγμή αδυναμίας μας για να μας επιτεθούν. Στην περίπτωση των οργανώσεων αυτών όπου η δράση συνιστά τον μόνο λόγο ύπαρξής τους,

είναι περισσότερο από κάθε άλλη φορά λογικό να ειπωθεί ότι η τεμπελιά είναι το χειρότερο ελάττωμα - και η διχόνοια το πρώτο.

Συχνή είναι, ιδιαίτερα απ' αυτούς που ειδικεύονται στην χρήση της γραφίδας, η προσβλητική μεταχείριση συντρόφων ή φίλων μας άλλων οργανώσεων με παρόμοιους με τους δικούς μας σκοπούς — ο πιο χυδαίος τρόπος μεταχείρισης που μάλλον δεν είναι κι ο χειρότερος. Πόσα δηκτικά σχόλια γίνονται με ενσυνείδητη κακεντρέχεια, πόσες εκλεπτυσμένες ειρωνείες, πόσοι σαρκασμοί, πόση χλεύη χρησιμοποιούμε μερικές φορές για να κατατροπώσουμε έναν αντίπαλο! Τα «όπλα» αυτά χρησιμοποιούνται κυρίως όταν γνωρίζουμε ότι δεν έχουμε δίκιο, όταν η συνείδησή μας μας λέει ότι επιτιθέμεθα σε κάποιον που δεν αξίζει τέτοιας μεταχείρισης αλλά, αντιθέτως, αξίζει τον έπαινό μας. Τότε, και για να να φανεί ανώτερη, η προπαγάνδα γίνεται διπλά καταστρεπτική γιατί όχι μόνο δεν πείθουμε το άτομο στο οποίο επιτιθέμεθα αλλά αηδιάζουμε κι όσους το εκτιμούν.

Άλλη μια δυσάρεστη συνέπεια της κριτικής ή της πολεμικής εναντίον κάποιου, είναι το να υποτίθεται εξ αρχής η ύπαρξη κακής πίστης. Φυσικά, όταν έχουμε να κάνουμε με κάποιον που ενεργεί προδοτικά, δεν θα πρέπει να φοβόμαστε να το πούμε. Για να συμπεριφερθούμε όμως σε κάποιον σαν να πρόκειται για κακόπιστο, πρέπει απαραίτητως να παρουσιάσουμε στον καθένα αδιάσειστες αποδείξεις, θα αρκούσε η παρουσίαση τέτοιων αποδείξεων για να βάλουμε με κόσμιο τρόπο ένα τέλος σ' αυτήν την πολεμική. Και αν η απόδειξη δεν είναι αυταπόδεικτη και δεν υπάρχει απόλυτη βεβαιότητα, θα ήταν λάθος να βασίσουμε μια χυδαία πολεμική σε αόριστες και απλές υποθέσεις. Είναι προτιμότερο, ακόμη κι αν κανείς υποπτεύεται το αντίθετο, να υποθέτει την ύπαρξη καλής πίστης στους αντιπάλους του· όμως, δεν πρέπει να διστάζει να τους δια-

ολοστέλνει όταν η κακοπιστία τους γίνεται μετέπειτα φανερή.

Σε γενικές γραμμές, όταν καταπιάνεται κανείς με την προσηλυτιστική προπαγάνδα ή πολεμική, είναι απαραίτητο να συζητά στη βάση της αμοιβαίας αποδεκτής καλής πίστης, δεδομένου ότι σκοπός είναι να πεισθεί ο μεγαλύτερος δυνατός αριθμός ακροατών που συμπαθούν τον αντίπαλο. Αν συζητώ με τον ηγέτη ενός πολιτικού κόμματος για την κατάκτηση της εξουσίας, γνωρίζω κάλλιστα πόσο δύσκολο θα είναι να τον πείσω αυτό όμως που μ' ενδιαφέρει κυρίως είναι να ακούσουν οι οπαδοί του αυτά που εγώ λέω.

Επιπλέον, πρέπει να μεταχειριζόμαστε με σεβασμό τις ιδέες των άλλων και τους φορείς αυτών των ιδεών όταν συζητάμε γι' αυτές και γι' αυτούς με ανθρώπους που δεν γνωρίζουμε. Φανταστείτε ότι συζητάμε με αναρχικούς από άλλα μέρη. Τί θα έλεγαν αν τους μεταχειριζόμασταν σαν ηλίθιους και προδότες, βασισμένοι σε μια αυθαίρετη ερμηνεία ενός μεμονωμένου γεγονότος, ή σε μερικές φράσεις που ειπώθηκαν για μας, ή σ' ένα άρθρο ενός περιοδικού κλπ.; Συνοψίζοντας, τί θα έλεγαν αν τους μεταχειριζόμασταν όχι σαν ειλικρινείς συντρόφους αλλά, μάλλον, σαν κακοπροαίρετους αντιπάλους, τους οποίους θέλουμε να δυσφημίσουμε και να κατατροπώσουμε; θα έλεγαν ότι είμαστε ανίδεοι, κακεντρεχείς, και αδιάλλακτοι άνθρωποι που θέλουμε να πνίξουμε τη φωνή όσων δεν σκέφτονται σαν κι εμάς. θα έλεγαν ότι, λόγω ενός προεξάρχοντος κυριαρχικού πνεύματος και μιας επιθυμίας σπίλωσης της υπόληψης τους, θέλουμε μάλλον να τους δυσφημίσουμε παρά να τους πείσουμε.

Και, δεδομένου ότι αναφερόμαστε στη βίαιη γλώσσα, ας αναφερθούμε - λίγο πριν το τέλος - σ' αυτό που δεν κατευθύνεται ενάντια σ' άτομα αλλά ενάντια σε ιδέες, και το οποίο μπορούμε να ορίσουμε ως «ρητορική βία».

Όταν χάνουμε μια προπαγάνδα, συνηθίζουμε, για να κάνουμε μεγαλύτερη εντύπωση, να μιλάμε και να γράφουμε με παραστατικό τρόπο διαμέσου της αντίθεσης, της υπερβολής και της παρομοίωσης. Είναι μια φυσική μέθοδος, την οποία πρέπει να χρησιμοποιούμε όταν απευθυνόμαστε σε άτομα ακαλλιέργητα ή άτομα με απλό νου και συνεπώς ευεπηρεάστα, και στα οποία μπορούμε να ενσταλάξουμε τις ιδέες μας παραστατικότερα και βαθύτερα διαμέσου της αναπαραστατικής ρητορικής μάλλον, παρά της ψυχρής και μαθηματικής συλλογιστικής.

Η σκοπιμότητα όμως αυτή ενέχει έναν κίνδυνο. Ενώ όλοι μας έχουμε μια φυσική τάση να διογκώνουμε μέχρι υπερβολής τα επιχειρήματα και τις μεταφορές όταν γράφουμε ή μιλάμε για πράγματα που μας εξάπτουν, η ίδια αυτή διόγκωση εξουδετερώνει ορισμένες φορές την δύναμη του λόγου μας. Ας γίνουμε σαφείς. Μου φαίνεται ότι εμείς οι αναρχικοί δεν πρέπει να κάνουμε τόσο πολλές διακρίσεις: οι μοναρχικές, οι θεοκρατικές, οι σοσιαλιστικές, οι ρεπουμπλικανικές κυβερνήσεις, για μας είναι σχεδόν ίδιες και οφείλουμε να τις πολεμάμε όλες. Αν όμως κάνουμε διακρίσεις, τότε δεν θα έπρεπε να τις κάνουμε υπέρ των χειρότερων μορφών διακυβέρνησης.

Εξ αιτίας αυτού, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι το κοσμικό ψέμα είναι χειρότερο από το θρησκευτικό. Το θρησκευτικό ψέμα είναι πάντοτε το πιο ισχυρό και πιο δηλητηριώδες απ' όλα κατά κάποιο τρόπο είναι πολύ πιο καταστροφικό από το κοσμικό ψέμα, το οποίο, όχι εξαιτίας μιας εγγενούς αξίας αλλά λόγω μιας έμφυτης αδυναμίας είναι λιγότερο δηλητηριώδες. Ας εξηγηθώ: αν κάποιος υποφέρει από πονόδοντο, ασφαλώς δεν θα υποστηρίξει στα σοβαρά ότι αυτό είναι χειρότερο από μια αποπληξία. Σίγουρα καλό είναι να μην υποφέρει από κανένα από τα δύο, αν όμως πρέπει να γίνει κάποια διάκριση, τότε ολοφάνερα θα προτιμήσει τον πονόδοντο. Δεν συμ-

φωνείτε;

Αυτό είπε κι ο Μαλάτο αναφορικά με την Ρώσικη Επανάσταση, συζητώντας με μερικούς συντρόφους που από αγάπη για την υπερβολή υποστηρίζουν ότι τα πράγματα είναι χειρότερα στη Γαλλία απ' ό,τι στη Ρωσία. Αυτή είναι μια υπερβολή που συνεπάγεται αδιαφορία για το Ρωσικό κίνημα και αποχή από τις διαδηλώσεις που κάνουν οι διανοούμενοι και οι εργάτες, στο Παρίσι, υπέρ των Ρώσων επαναστατών. [Σ.τ.Α.Μ.: Οι γραμμές αυτές γράφτηκαν πριν οι Μπολσεβίκοι αποκτήσουν τον έλεγχο και προδώσουν την επανάσταση]. Αυτό που θα έπρεπε να ειπωθεί είναι ότι, αν η Γαλλική κυβέρνηση είναι πιο φιλελεύθερη από την Ρωσική, αυτό δεν οφείλεται στη δική της αξία αλλά στο γεγονός ότι ο Γαλλικός λαός ήξερε πώς να κάνει μια επανάσταση, μια Κομμούνα, και άρα έχει μάθει πώς να αντιστέκεται στην αντιδραστική βία. Αυτό που θα έπρεπε να ειπωθεί είναι ότι: Ευχόμαστε ο Ρωσικός λαός να μάθει καλύτερα από τον Γαλλικό τί να κάνει, και να το κάνει καλύτερα...

Ας αφήσουμε, λοιπόν, κατά μέρος τις ανώφελες υπερβολές, την ανώφελη προσβλητική συμπεριφορά και την αδελφοκτόνο πολεμική, κι ας αγωνιστούμε για κάτι άλλο, ανεξάρτητα από το πόσο λίγο μπορεί να είναι αυτό, αντί να χάνουμε χρόνο φλυαρώντας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. (Σημ. του Αμερικανού μεταφραστή) Η συλλογιστική του Ανρύ για την τρομοκρατία είναι διδακτική (και προκαλεί φρίκη):

«Έφερα μαζί μου στον αγώνα ένα βαθύ μίσος...

Έτσι, έφτιαξα μια βόμβα... Και τα αθώα θύματα; Σύμφωνα, έλυσα αυτό το πρόβλημα. Στο κτίριο όπου στεγάζεται η Εταιρεία Ορυχείων Καρμώ, διαμένουν αποκλειστικά αστοί συνεπώς, δεν θα υπάρξουν αθώα θύματα. Το σύνολο της αστικής τάξης ζει από την εκμετάλλευση των δυστυχισμένων και πρέπει όλα τα μέλη της να πληρώσουν για τα εγκλήματά της...

Να γιατί χτύπησα στην τύχη και δεν επέλεξα τα θύματά μου...

Δεν θα κάνουμε εξαιρέσεις για τις γυναίκες και τα παιδιά των αστών, γιατί και αυτοί δεν κάνουν εξαιρέσεις για τις γυναίκες και τα παιδιά που αγαπάμε...

Δεκάρα δεν δίνω για την κρίση του καθενός σας... Ούτε αγνωώ το γεγονός ότι υπάρχουν άνθρωποι που ισχυρίζονται ότι είναι αναρχικοί και που σπεύδουν να αρνηθούν την αλληλεγγύη τους στην προπαγάνδα με την πράξη... Μια κι είναι πολύ δειλοί για να ριψοκινδυνεύσουν τη ζωή τους, απαρνούνται εκείνους που το κάνουν.»

2. (Σ.τ.μ.) Όπερ έδει δείξει.

Λουίτζι Φάμπρι

ΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ

Κι έτσι έχουμε εκείνους που συντάσσονται στις γραμμές μας από εκδικητικό πνεύμα λόγω του μίσους που έσπειρε στην καρδιά τους η αθλιότητα κι η απελπισία, που έρχονται σε μας ακριβώς επειδή πιστεύουν ότι η αναρχία είναι το πνεύμα της βίαιης ανταπόδοσης και της εκδίκησης που περιγράφεται από την αστική προπαγάνδα και αρνήθηκαν να δεχτούν την αληθινή έννοια του αναρχισμού, δηλαδή, την άρνηση της βίας και το μεγαλείο της αγάπης ως θεμέλιου της αλληλεγγύης. Για τα άτομα αυτά ο αναρχισμός εξακολουθεί να σημαίνει βία, βόμβα, στιλέτο, μεσ' από μια περίεργη σύγχυση αιτίου και αποτελέσματος, μέσων και σκοπών...

